

LUNDS
UNIVERSITET

Bokföringsbrott

En analys av hur bokföringsbrott kan förstås utifrån Pierre Bourdieus samhällsteori

Av: Emma Gustavsson

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÅSK02)
Vårtermin 2018

Handledare: Reza Banakar

Examinator: Karl Dahlstrand

Abstract

The following study concerns the effects that lies behind accounting offenses. Accounting offenses is an important subject to study due to its wide spread throughout and great effect on society. More then 12 000 cases of accounting offenses were reported in Sweden during 2016 alone. The study's main task was to identify social and normative relations that affect the actors' actions in the business- and accounting field. The study was conducted as a text analyse of legal documents from several courts in Sweden. The text analyses showed that the most common reasons for committing accounting offenses were trust, lack of knowledge and personal problems. The result can be better understood through Pierre Bourdieu's concepts about fields, capital and habitus. Based on Bourdieu's theory it is clear that trust to other actors, lack of knowledge and a prioritization between the professional life and the private life can occur when different fields collides.

Keywords: accounting, accountants, business owners, Pierre Bourdieu.

Antal ord: 14 815.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1. Bakgrund	5
1.2. Problemformulering	5
1.3. Syfte och frågeställning.....	6
2. Lagstiftning	7
3. Tidigare forskning	8
3.1. Ekonomisk brottslighet.....	9
3.2. Bedrägeri	11
3.3. Bokföringsbrott	12
4. Teoretiskt ramverk	14
4.1. Bourdieus samhällsteori	14
4.1.1. Fält och kapital	15
4.1.2. Habitus.....	16
5.1.3. Bourdieus inflytande	17
4.2. Normer	18
5. Offentlig statistik.....	20
6. Metod	21
6.1. Metod för inhämtning av empiri.....	21
6.2. Metod för analys.....	22
7. Forskningsetik	24
8. Resultat och analys	24
8.1. Resultat.....	25
8.2. Analys.....	27
8.2.1. Tema 1 & 2: Bokföringsbrott	27
8.2.2. Tema 3 och 4: Tillit	28
8.2.3. Tema 4: Bristande kunskap	30
8.2.4. Tema 4: Personliga problem.....	32
9. Avslutning	33
9.1. Slutsats	33
9.2. Diskussion	34
9.3. Framtida studier.....	36
10. Referenser.....	38
10.1. Tryckt litteratur.....	38
10.2. Internetkällor	38
10.3. Rapporter, årsredovisningar m.m.	38

10.4. Lagstiftning	39
10.5. Akademiska artiklar	39
10.5. Research papers	42
10.6. Domslut	42

1. Inledning

I ett domslut från Kalmar tingsrätt (B558-15) blev en man dömd för bokföringsbrott. Enligt hans uppgifter var han inte ansvarig för vare sig bolaget eller bokföringen och kunde därmed inte bli dömd för bokföringsbrott. Tingsrätten såg det inte på samma sätt. Mannen ansåg sig inte vara företrädare för bolaget i fråga, då det var någon annan som stod som ägare. Enligt hans uttalande var hans uppgift att skaffa kunder och arbete till bolaget. Samtidigt hade han en generalfullmakt över bolaget och skrev under diverse dokument. Dessutom hade bolaget inhyrd hjälp i form av bokförare och revisor. Han förlitade sig på att dessa individer genomförde arbetet med bokföringen, medan han kunde sysselsätta sig med den mer praktiska delen av bolaget. Den åtalade mannen förstod inte hur han ens kunnat bli åtalad för bokföringsbrott.

Rättsligt sett bar han ansvaret eftersom han utgjorde den faktiska företrädaren för bolaget. Även om en annan individ uppges som ägare för ett bolag är det inte bara hen som är ansvarig. Den som är ansvarig för bokföringen är den som är officiell företrädare eller faktisk företrädare för ett bolag. Det är dessa individer som kan bli dömda för bokföringsbrott om bokföringen inte upprättas på rätt sätt. Samtidigt finns det sociala faktorer som spelar in. Tillit utgör en sådan faktor och i fallet från Kalmar tingsrätt är det specifikt tillit till bokförare och revisor, men att använda inhyrd hjälp i form av revisorer eller bokförare medför inget frångående av ansvar. En officiell företrädare eller en faktisk företrädare för ett bolag kan aldrig ge någon annan ansvaret för att bokföringen överensstämmer med bokföringslagen (Kalmar tingsrätt, B558-15).

Ovan nämnda domslut utgör bara ett exempel av alla domar inom kategorin bokföringsbrott som döms varje år. Under 2016 anmäldes över 12 000 bokföringsbrott och mer än 1 200 individer lagfördes för bokföringsbrott (Brottsförebyggande rådet, 2017). Detta visar på att bokföringsbrott inte är en ovanlig förekomst, utan vida spridd genom det svenska samhället. Med det i åtanke kan det därmed vara av intresse att genomföra en studie inom detta specifika område. Vad är det som ligger till grund för bokföringsbrott? Hur vida spridd är egentligen kunskapen om bokföringslagen (1999: 1078)? Hur kan vi förstå bokföringsbrott utifrån ett rättssociologiskt ramverk? Allt detta utgör intressanta frågor och ligger till grund för studien som följer nedan.

För att förstå bokföringsbrott och ge svar på frågor om bokföringsbrott kommer Pierre Bourdieus samhällsteori att användas. Däribland är fältbegreppet av största vikt. Fält kan väldigt kort beskrivas som små autonoma mikrokosmos som har sina egna regler, värderingar

och intressen. På varje fält finns det olika faktorer som är åtråvärda och som inte är det. Dessa stämmer inte överens mellan alla fält. Olika fält kan se ut och fungera på väldigt olika sätt, vilket gör att kollisioner mellan dem kan vara högst problematiska (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 417). Bolagsfältet och bokföringsfältet utgör de centrala delarna för denna studie och det är utifrån dessa som arbetet utformats.

1.1. Bakgrund

Startskottet för studier av ekonomisk brottslighet gick av den 27 december 1939. Då hölls det årliga mötet för the American Sociological Association och på plats fanns 56-åringen Edwin H. Sutherland. Han höll en föreläsning som handlade om brott som begicks av människor i maktposition. Denna typ av brott döpte han till ”*white-collar crime*” och brottslingen kallade han för ”*white-collar criminals*”. Efter Sutherlands föreläsning förändrades mycket inom forskningen. Den nya kategorin av brott hamnade i strålkastarens sken och det blev intressant med studier kring brott som begicks av rika och mäktiga individer. Tidigare hade forskningen nästan enbart omfattat brott som begicks på gatan, men efter Sutherlands föreläsning vändes även blickar mot samhällets elit. Idag är *white-collar crime* en väletablerad term och ett naturligt objekt inom vetenskapen och i samhället (Benson & Simpson, 2015, s. 1).

Den svenska motsvarigheten för *white-collar crime* är manschettbrottslighet, men det kan också sättas ett likhetstecken mellan *white-collar crime* och ekonomisk brottslighet.

Ekonomisk brottslighet tillhör inte brottskategorierna av traditionella brott, så som våldtäkt, rån eller misshandel, utan är en svårbegriplig och svåröverskådlig form av brottslighet. Den karaktäriseras ofta av att det är svårt att se att ett brott har begåtts, att gärningspersonen är svår att identifiera och att skadan sällan är direkt. Ändå är det många som drabbas.

Anledningen till det utgörs av att det finns många situationer där du kan bli utsatt för ekonomisk brottslighet. Så fort det sker en transaktion av pengar i någon form finns det en risk (Croall, 2004, ss. 11 – 12).

1.2. Problemformulering

Ekonomisk brottslighet är en brottskategori med många komponenter. För att ett arbete ska kunna vara genomförbart inom en snäv tidsram krävs därmed en avgränsning. Det är anledningen till att det valts en specifik typ av brott till detta arbete; bokföringsbrott. Valet gjordes efter en genomläsning av listor på domslut inom ekonomisk brottslighet från två olika tingsrätter. De visade att bokföringsbrott är en av de vanligaste formerna av ekonomisk brottslighet. Det väckte många frågor och ett intresse som resulterade i valet av ämne till arbetet.

Ekonomisk brottslighet begås där det finns en pågående verksamhet. Det innebär att brottet kan begås i alla olika typer av branscher, oavsett geografi och storlek. Ekobrottsmyndigheten definierar ekonomisk brottslighet som ”*brott som begås av företag (alla associationsrättsliga former), ekonomiska föreningar och stiftelser*”. Det finns två kategorier av företag som utmärker sig i utredningar av Ekobrottsmyndigheten. Den ena är mindre, tidigare ostraffade företag som är försenade med sin årsredovisning och därmed döms för bokföringsbrott. Den andra är kriminella entreprenörer som använder företaget som ett brottsverktyg. Företaget blir då en fasad bakom vilken ekonomisk brottslighet och annan brottslighet kan bedrivas. Den ekonomiska brottsligheten utgör också ett hot mot den fungerande finansmarknaden. Transparens och trovärdighet utgör nödvändiga komponenter för att marknaden ska fungera, både för företag och för privatpersoner. Därför behövs god reglering, tillsyn och hög regelefterlevnad (Ekobrottsmyndigheten, 2018, s. 14).

1.3. Syfte och frågeställning

Många ekonomiska brott som begås handlar om olika sätt att vilseleda andra människor och myndigheter. Det handlar om momspengar som inte betalas på ett rätt sätt och om spridning av felaktiga, ekonomiska uppgifter. Det handlar också om deklARATIONER som inte stämmer och felaktig bokföring (Korsell, 2017, s. 335). Med så många typer av ekonomisk brottslighet och i en värld med många andra typer av kriminalitet kan det uppkomma frågor om i vilken utsträckningen det verkligen är viktigt att genomföra en studie inom det valda ämnet.

Bokföringsbrott kan ses som ett ringa brott och ett brott som inte är värt att lägga för mycket resurser på, då det finns värre typer av brott. Vid bokföringsbrott uppstår ingen skada mot individer. Det är bara den som begått brottet som får utstå konsekvenserna om hen blir upptäckt. Bokföringsbrott är också sällan något som skapa stora rubriker i tidningar eller som upprör många människor. Därför skulle det kanske vara mer intressant med ett annat ämne.

Svaret på alla dessa kommentarer är simpelt. Bokföringsbrott är ett reall brott, men att svara på dessa nämnda kommentarer kommer till viss del att utgöra denna studies syfte. Syftet med studien är att öka förståelsen av bokföringsbrott och dess spridning i det svenska samhället utifrån Pierre Bourdieus samhällsteori. Studiens syfte är också att undersöka samspelet mellan sociala och normativa relationer som styr olika aktörers bokföringsrelaterade handlingar. Dessutom har arbetet sin utgångspunkt i den rättssociologiska läran och vill därmed förstå samspelet mellan individen och lagen. Syftet med arbetet blir därför mer än att bara förstå varför bokföringsbrott begås. Det blir att även förstå de sociala och normativa mekanismerna bakom brottet.

Frågeställningen för denna studie utgör: vilka sociala och normativa relationer styr aktörers handlingar inom bolag- och bokföringsfältet?

För att finna svaret på frågeställningen kommer domslut att användas. Vid användning av denna typ av rättsliga dokument är det väsentligt att vara medveten om att de är skapade inom en speciell kontext. Domsluten ger inte en direkt återberättelse av det som framställs i rättegången. Allt som blir framlagt återfinns inte i dokumenten. De är en observation av en observation av verkligheten, då en individs observation av verkligheten observeras genom de juridiska glasögonen. Därför finns det vissa begränsningar med valet av material. Det innebär däremot inte att de inte kan användas. I rättsdokumenten finns det viktig information som kommer att kunna leda till svar på frågeställningen, men det är av vikt att vara medveten om att de är producerade i ett rättsligt sammanhang där den juridiska begreppsapparaten använts.

2. Lagstiftning

Lagen om bokföring fanns redan 1976, men dess förändring påbörjades 1991. Det tog åtta år tills den nuvarande bokföringslagen (1999:1078) var färdig och togs i bruk. Lagens syfte är att utgöra en grundval för de ekonomiska beslut som ska fattas i framtiden, både för företagen själva och för utomstående intressenter. Bokföringen ska utgöra underlaget för att kunna kontrollera och följa verksamheter. Den ska också kunna användas för att se i vilken utsträckning styrelser och VD för företag är ansvariga. Slutligen ska bokföringen kunna användas för att kontrollera att företag inte begår ekonomisk brottslighet (Westermark, 2012, ss. 11 – 13).

Bokföringslagen (1999:1078) består av 9 kapitel som förklarar de bestämmelser som finns kring bokföringsskyldighet. I 1 kap. definieras lagen och ger en översikt. Det står bland annat om vem som lagen vänder sig mot, exempelvis företag och filialer till företag utomlands. 2 kap. handlar om när juridiska personer är bokföringsskyldiga och i vilken utsträckning bokföringslagen gäller. I 3 kap. förklaras räkenskapsår och olika bestämmelser kring dessa. 4 kap. ger en exakt förklaring till vad bokföringsskyldighet innebär. Det står att ett företag ska genomföra löpande bokföring av alla affärshändelser och att bevara all räkenskapsinformation. I 5 kap. förklaras bestämmelser kring löpande bokföring och verifikationer. Exempelvis förklaras vad som innebär med grundbokföring och huvudbokföring. 6 kap. ger tydliga instruktioner angående årsredovisning och hur den löpande bokföringen avslutas. I 7 kap. beskrivs det i vilken utsträckning, hur och vilket ansvar som finns kring arkivering av räkenskapsinformation. 8 kap. vänder sig till nämnder och

myndigheter som har ansvaret för att utveckla en god redovisningssed. I 9 kap. står det om överklagande vid rättegång angående bokföringsbrott.

Väldigt kort kan det sägas att bokföringsbrott betyder att bokföringen är dålig eller saknas helt. På grund av det går det inte att bedöma bolagets verksamhet (Ekobrottsmyndigheten, 2016a).

Det ska tilläggas att det finns två andra lagar som befinner sig nära bokföringslagen. Den ena är revisionslagen (1999:1079), som visar på hur revisionen ska genomföras. Den andra är revisorslagen (2001:883). Den handlar om vilka skyldigheter en inhyrd revisor har. Lagen tar upp personliga krav på revisorer, om deras åtagande om granskning av årsredovisning och annan räkenskapsinformation och om att lämna utlåtanden (Westermark, 2012, s. 247).

Brott mot bokföringslagen finns med i Brottsbalken (1962:700) 11 kap. om brott mot borgenärer m.m. och specifikt i 5§. Där står det att brott mot bokföringslagen innebär att antingen uppsåtligt eller oaktsamt åsidosätta bokföringsplikten, att inte redovisa affärshändelser eller räkenskapsinformation, att lämna oriktig information eller annat sätt som förhindrar att det går att se det ekonomiska rörelseförloppet.

Bokföringsbrott leder till fängelse i högst två år. Vid ringa bokföringsbrott blir domen antingen böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet däremot grovt döms gärningspersonen till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. För att dömas för grovt bokföringsbrott beaktas vilka belopp som det handlar om, om gärningspersonen använt falska handlingar, om gärningspersonen begått brottet som ett led i systematisk brottslighet, eller om brottet anses som särskilt farligt (Brottsbalken 1962:700).

3. Tidigare forskning

Denna sammanställning av tidigare forskning som följer nedan börjar med ekonomisk brottslighet i hela sitt begrepp. Eftersom bokföringsbrott är en kategori inom ekonomisk brottslighet kan teorier och kunskap om det breda begreppet i viss utsträckning appliceras på dess enskilda delar. Sedan begränsas begreppet till att bara involvera bedrägeri. Det är en del av ekonomisk brottslighet som innehåller bokföringsbrott. Slutligen kommer det att specificeras till enbart bokföringsbrott. Strukturen är vald för att varje del är av intresse och utgör en del av den tidigare forskningen inom bokföringsbrott.

3.1. Ekonomisk brottslighet

Början till intresset om ekonomisk brottslighet var när Edwin H. Sutherland myntade uttrycket ”white-collar crime”. Några månader efter hans föreläsning för the American Sociological Association publicerades artikeln ”White-Collar Criminality”. I den förklarade Sutherland att det fanns en typ av brott som begicks av människor i maktposition. Han lade vikt på två viktiga delar. Den ena var att det inte var någon ny typ av brott. Den andra var att dessa handlingar verkligen var brott och att personerna som begick dem verkligen var brottslingar (Sutherland, 1940, s. 1 – 11).

Många studier har gjorts inom white-collar crime och ekonomisk brottslighet. Det har resulterat i en profil angående de som begår denna typ av brott. Den typiska profilen för en ekobrottsling är en man i 40 – 50 års ålder. Han har ett medelklassyrke, en låg arbetslöshetsfrekvens, äger i hög grad sitt eget hem, har en låg religionsutövning och är oftast gift (Alalehto, 2015, ss. 29 – 31; Alalehto & Larsson, 2012, s. 33). Det är däremot inte en fullständig bild. De som begår ekonomiska brott är ingen homogen grupp. Bland de som begår ekobrott finns även kvinnor och personer med psykopatiska drag och narcissism (Arnulf & Gottschalk, 2013, s. 108; Benson & Gottschalk, 2015, s. 544).

Precis som att ekobrottslingar inte är en homogen grupp har de inte heller samma anledning till att begå brott. Det finns många olika faktorer som ligger bakom den brottsliga handlingen beroende på vem som genomför den. Personlighet, livshändelser och vissa karaktärsdrag, exempelvis arrogans och girighet, kan utgöra sådana faktorer (Alalehto, 2003, ss. 348 – 349, 2015, ss. 31 – 32; Braithwaite, 1985, s. 5; Engdal, 2015, s. 12; Marks, 2012, s. 32). Detsamma gäller för personliga värderingar och arbetssituation (Goossen, Johansson Sevä & Larsson, 2016, s. 434; Vaughan, 1982, s. 1378). Slutligen finns det även tecken på att gener och miljö kan ha en påverkan (Kendler, Maes, Lönn, Morris, Sundquist, Sundquist & Lichtenstein, 2015, s. 2254).

Vänder forskningen sig mot företag eller organisationer finns det fall där det finns en kultur av att ”målen helgar medlen”. I dessa fall är det viktigare att nå målen än att följa lagen. En sådan miljö kan få människor att begå ekonomisk brottslighet (Vaughan, 1982, s. 1378). I andra fall blir företaget/organisationen vad kniven och pistolen är för rånaren; ett verktyg för att tillskansa sig pengar på ett illegalt vis (Wheeler & Lewis Rothman, 1982, s. 1424).

Personens anställning är avgörande för vilka möjligheter hen har för att utnyttja företaget/organisationen för att begå ekonomisk brottslighet (Hagan & Parker, 1985, s. 312). När det handlar om att företaget eller organisationen själv är skyldig till ekobrott handlar det

oftast om mindre, nyare företag. Det finns inga belägg för att större företag eller organisationer begår flera ekonomiska brott, trots att det finns en del fördomar om just det (Alalehto, 2010, s. 316).

Andra fördomar som finns kring ekonomisk brottslighet är att det finns en generell, social acceptans kring brottet. Tidigare forskning visar på att detta inte är sant. Istället visat studier på det motsatta. Däremot anses olika typer av ekobrott vara värre än andra. Ekobrott som leder till personskador, exempelvis skador inom industrin som sker på grund av försummelse, anses vara värre än ekobrott som inte leder till personskador, exempelvis skattebrott. Mord anses vara allvarligare än alla olika typer av ekonomiska brott (Grabosky, Braithwaite & Wilson, 1987, ss. 42 – 43).

I studier av svenska förhållanden inom ekonomisk brottslighet utmärker Sverige sig inte i någon högre grad i jämförelse med andra länder. Generellt sätt ha många länder ett flertal lagar som ringar in områden av ekonomisk brottslighet och som nämnts tidigare är Sverige inget undantag (Engdahl & Larsson, 2016, s. 515). I jämförelse med USA anmäls färre ekobrott mot företag i Sverige (Alalehto, 2010, s. 316). Å andra sidan har vi fler skattebrott än i många andra länder. Orsaken till det kan vara att vi har relativt hög skatt i jämförelse med andra länder (Alalehto, 2011, s. 463).

I en omfattande, svensk studie inom ekonomisk brottslighet i bank- och finansvärlden undersöks bankchefer som förskingrar, mäklare som försöker gömma undan förlustaffärer och valutaförsäljare som tagit pengar direkt ur kassavalvet. De har alla gemensamt att de har brutit ett förtroende som deras yrkesroll har gett dem. Människor har litat på dem för att ta hand om deras finanser och det har brottslingen utnyttjat (Engdahl, 2010, s. 17). Det är också en studie som visar på motiven bakom handlingarna, men tydliggör även att det finns en viss skepticism gentemot människor inom just bank- och finansvärlden. Under en längre tid har det funnits en allmän misstänksamhet mot dessa personer. De har trots använda sin ställning för att tillskansa sig själva pengar och att de utnyttjar de människor som anlitar deras tjänster (Engdahl, 2010, s. 23). Trots detta finns det inte särskilt många omfattande studier som handlar om varför exempelvis banktjänstemannen och mäklaren begår ekonomisk brottslighet. Anledningen till det kan vara att bank- och finansbranschen är en komplicerad värld där det är de misstänkta som är experter. För att fylla tomrummet har den nämnda studien genomförts (Engdahl, 2010, ss. 19 – 24). Den syftar till att visa på att det är mer än girighet som är drivkraft till ekonomisk brottslighet inom bank- och finansvärlden. Annars finns det ett antagande att girighet är vad som driver i stort sätt all ekonomisk brottslighet.

Detta stämmer inte överens med verkligheten. Det finns många motiv bakom brottsligheten och även om girighet är en av dem går det inte att säga att alla drivs av det (Engdahl, 2010, ss. 33 – 39).

Några av de iakttagelser som gjorts i studien är att det kan finnas en rädsla inför att berätta för någon om ett problem. Istället väljs den kriminella banan för att skydda sitt anseende och därmed få tillgång till pengar som egentligen inte tillkommer personen (Engdahl, 2010, s. 46). Här kan det handla om att personen har gjort dåliga affärer och försöker släta över det genom ekonomisk brottslighet, men det kan även vara ett sätt att rädda sitt eget företag (Engdahl, 2010, ss. 49 – 50; 57). Andra iakttagelser från studien är att krav och förväntningar från omgivningen kan leda till att en person begår ekonomisk brottslighet (Engdahl, 2010, s. 70). Det kan också utgöra ett sätt för att finansiera en extravagant livsstil som är förenad med diverse statussymboler (Engdahl, 2010, ss. 78 – 79). En annan mindre personlig anledning till ekobrott är att personer är rädda för att granska varandra och säga ifrån. Inom bank- och finansbranschen finns det ett flertal yrken där personer ska vara varandras kontrollanter. I sådana situationer kan det vara svårt att säga ifrån och det är något som ekobrottslingen kan använda sig av för att begå brott (Engdahl, 2010, s. 139).

Ett flertal teorier kan användas för att förstå ekonomisk brottslighet. Ett sätt är utifrån ett konfliktperspektiv. Denna menar att systemet är format för att de i maktposition ska kunna komma undan med alla typer av beteende. En revisor gör inte alltid medvetet fel, utan hen kan ha fått information som förskönar bilden. Ett annat perspektiv är konsensusperspektivet. Där handlar det mer om att allmänhetens ignorans gentemot denna brottstyp ligger till grund för dess spridning. Ett tredje perspektiv är det som kallas för ”the ecological theory” eller ”the Lombrosian view”. Den menar att vissa typer av människor dras till just den ekonomiska världen för att kunna begå brott inom den. Detta perspektivs motsats är ”the cultural transmission theory” som menar att ett beteende är inlärt och vill förstå de sociala konstruktionerna bakom ett brott. En sista teori som kan användas för att förstå dessa former av brottslighet är utifrån anomiteorin. Den menar att bedrägeri är ett direkt resultat av anomi i det moderna samhället. Personer med låg status, men med höga ambitioner har en tendens att begå ekonomiska brott, så som bedrägeri och bokföringsbrott (Riahi-Belkaoui & Picur, 2000, ss. 34 – 37).

3.2. Bedrägeri

När det kommer till bedrägeri finns det något som kallas för ”the fraud diamond” eller bedrägeridiamanten. Den består av fyra delar som är centrala för att en individ ska begå ett

bedrägeribrott. Den första delen är incentive/incitament, vilket innebär att personen vill eller har ett behov att begå ett bedrägeribrott. Den andra delen är opportunity/möjlighet som betyder att det finns en brist i systemet som rätt person kan utnyttja. Den tredje delen är rationalization/rationalitet, vilket innebär att personen övertygat sig själv om att det bedrägliga beteendet är värt riskerna. Den fjärde och avslutande delen är capability/förmåga som betyder att personen har de nödvändiga karaktärsdragen och förmågorna för att kunna klara av att begå bedrägeribrott. Personen som begår bedrägeribrott tenderar också att ha fem speciella karaktärsdrag. Personen har en anställning inom företaget eller organisationen som gör det möjligt för hen att begå bedrägeribrott. Personen är intelligent och hen har både stort ego och självförtroende. Personen kan också övertala andra att begå samma typ av brott. Slutligen är personen en bra lögnare (Wolfe & Hermanson, 2004, ss. 38 – 42).

Förutom bedrägeridiamanten finns även ”the fraud triangle” eller bedrägeritriangeln. Den påminner mycket om bedrägeridiamanten i och med att den också består av olika delar. Dessa delar är i stor utsträckning samma som i diamanten. Den första är pressure/tryck, vilket innebär motivationen till att begå bedrägeri. Exempel på det är girighet, alkoholproblem eller rädsla för att förlora sitt arbete. Det andra är opportunity/möjlighet som betyder i vilken utsträckning som någon har möjlighet att begå bedrägeri, exempelvis genom att det finns en dålig kontroll kring vad personen gör. Den tredje delen är rationalization/rationalitet, vilket innebär på vilket sätt som någon resonerar kring rättfärdigandet av bedrägeri. Exempel på det är att personen tycker att hen har rätt till det hen tillskansar sig genom bedrägeriet, att ingen kommer till skada eller att hen strävar efter en bättre levnadsstandard (Dellaportas, 2012, s. 31).

I en studie med revisorer som dömts för bedrägeri var deras motivationer antingen finansiella eller icke-finansiella. Den första kategorin hade gjort dåliga affärer och kunde inte se någon annan utväg än bedrägeri. Den andra kategorin hade begått brottet för att de antingen var arga eller hade personliga problem. Gemensamt för grupperna var att det var med deras kunskap om systemet som gjort det möjligt för de att begå bedrägeribrott. Något annat som förenade dem var att även om de medgav att bedrägeri är brottsligt identifierade de inte sig själva som kriminella. De rättfärdigade det de gjort med att exempelvis hävda att ingen kommit till skada eller att de skulle betala tillbaka pengarna (Dellaportas, 2012, ss. 35 – 37).

3.3. Bokföringsbrott

I forskning från universitetet i Alabama förklaras att det är viktigt att förstå bokföringsbrott utifrån en social, legal, politisk och ekonomisk kontext. Det kan handla om i vilken

utsträckning risktagande och brott kan uppmuntras eller inte. Kontexten kan också avgöra i vilken utsträckning som en handling kan ses som brottslig. I forskningen poängteras också att bokföringsbrott inte uppstår i en avskild sfär. Istället är det flera som kommer i kontakt med varandra och som påverkar på olika sätt. Forskningen trycker även på att regler, lagar och normer är något som konstrueras i ett socialt sammanhang (Cooper, Dacin & Palmer, 2013, ss. 6 – 7).

Bokföringen kan användas som ett medel för att undvika skatt eller andra skyldigheter som bolag har. Det innebär att bokföringsbrott kan vara en fullt medveten avsikt inom ett bolag. Denna typ av kriminell aktivitet, oavsett om den är avsiktlig eller inte, innebär en påverkan på marknaden som den finns inom. Bokföringen har ett tydligt syfte och brott mot den gör att flera led påverkas. Det handlar inte bara om att olika myndigheter inte kan följa aktiviteten inom ett bolag, utan det betyder också att någon påverkar marknaden på ett illegalt sätt. Det sker genom att bolagen kan tillskansa sig pengar som egentligen skulle skattas eller genom att bolaget används som verktyg för annan form av kriminalitet (Cooper, Dacin & Palmer, 2013, s. 26).

Viktigt inom den nämnda forskningen är, som uttryckts ovan, att bokföringsbrott sträcker sig inom flera olika domäner. Mycket tidigare forskning har bara fokuserat på enskilda domäner, men sanningen är att den rör sig inom flera. Bolaget finns inom ett, dess företrädare finns inom ett annat och bokföringen finns inom ett tredje. Det innebär att dessa sfärer möts i en knutpunkt där olika normer och regler kontrollerar olika delar. Detta gör att kollisioner kan uppstå och därmed också bokföringsbrott (Cooper, Dacin & Palmer, 2013, ss. 27 – 28).

Det har under en längre tid funnits en tillit till revisorer och deras arbete, men varje gång som det framkommer att en revisor har begått någon form av ekobrott sjunker tilliten. Det gör att frågor ställs kring i vilken utsträckning som det går att lita på revisorer och i vilken utsträckning som det går att förlita sig på att någon annan ska göra alla rätt, vilket innebär att ingen kontroll är nödvändig (Rezaee, 2004, s. 134 – 135). Revisorns roll och dess länk mellan olika sfärer gör de intressanta att undersöka, men det är också intressant att undersöka deras påverkan. Det är de som tillhör professionen med mest kunskap inom bokföring och det är de som många bolag sätter sin tillit till. De blir bryggan mellan bokföringen och verksamheten (Spence & Carter, 2014, ss. 959 – 960). Samtidigt är tillit en viktig komponent i samhällsstrukturen. Det är med grund i förtroendet och erfarenhet som system och institutioner identifieras som relevanta för olika, specifika situationer. Därmed blir tillit en stöttepelare i det samhälle som vi agerar i (Frederiksen, 2014, s. 187).

Precis som att ett bolag kan visa stort förtroende för revisorer kan de också ha förtroende för sina egna anställda. Det kan utgöra ett stort problem för bolaget. En studie från USA visar på att ungefär 30 procent av bolagsförluster beror på att anställda har använt bolaget för kriminell aktivitet eller begått brott inom ramarna för bolaget. Det vanligaste för de anställda att göra är att ta oberättigade sjukdagar, anmäla falska olyckor, hålla tillbaka information och att missbruka droger och alkohol (Bolin & Heatherly, 2001, ss. 405 – 406). Orsaken till detta beteende ligger oftast i de anställdas attityd mot bolaget. Även om bolaget kan vara väldigt viktigt för ägaren behöver det inte vara lika viktigt för de anställda. Därför kan de utnyttja bolaget på ett sätt som påverkar hela verksamheten (Bolin & Heatherly, 2001, ss. 411 – 412).

Förutom att vi lever i en värld som i hög utsträckning är färgad av kapitalismen har kunskap blivit en ekonomisk resurs. I den tid vi lever i är det viktigt att ha kunskap om mycket och det i sig utgör en resurs inom många fält. Däribland fältet för bolag och för bokföring. Det är viktigt med god kunskap inom bokföring för bolagsägaren, trots att bokföringen mer tillhör ett ekonomiskt fält än ett handelsfält. Det innebär att det idag är en åtråvärd resurs för bolagsägare att ha kunskap om bokföring (Lightstone, 2006, ss. 4 – 5).

4. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket som valts är Pierre Bourdieus samhällsteori om fält, kapital och habitus. Valet är gjort för att teorin passar sig väl vid analys av aktiviteter och handlande. Det ger en förståelse kring mänskligt handlande inom en profession i relation till andra människors handlande inom en annan profession. Bourdieus begreppsapparat blir då ett verktyg för att förstå olika professioner och mötet mellan dessa. Eftersom det är av stor vikt för arbetet har Bourdieus samhällsteori valts. Det ska användas för att skapa en förståelse för bokföringsbrott. Dessutom innehåller det teoretiska ramverket även teorin om normer. Det är valt som en komplettering och för att det är en del av fält-, kapital- och habitusbegreppet. Förutom det är normbegreppet också en stöttepelare inom rättssociologin.

4.1. Bourdieus samhällsteori

Pierre Bourdieu (1930 – 2002) föddes i sydvästra Frankrike. Han flyttade till Paris för att studera och på 1950-talet tog han en examen i filosofi, men efter omfattande antropologiska studier vände han sig allt mer mot sociologin. Inom det området har han blivit mycket känd genom sina försök att förena en teoretisk begreppsutveckling med djuplodande empiriska undersökningar. Enligt Bourdieu spelade det ingen roll vilka metoder som används eller vilket område som studeras. Självt använde han sig av ingående intervjuer tillsammans med olika surveymetoder som han kombinerade tillsammans med reflexiv inställning till de valda

metoderna. Förutom hans bidrag till forskningen var Bourdieu aktiv inom den politiska debatten om exempelvis ojämlikhet, nyliberalism och förtryck (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 401 – 402). Han inspirerades mycket av de klassiska sociologerna Weber, Marx och Durkheim (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 420).

Bourdieus samhällsteori kan delas in i fyra större delar. Den ena delen är den som handlar om det främmande och det nära. Denna etnologiskt baserade teoridel handlar bland annat om människors kamp för erkännande och bekräftelse (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 401 – 403). Den andra delen handlar om distinktion och social differentiering, vilket innefattar det sociala rummet och vad som värderas högt inom olika sfärer med olika människor. Ett huvudtema inom denna del är begreppet habitus (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 406 – 410). Den tredje delen är den som handlar om utbildning och sortering. Det innebär att skolsystemet inte bara används för att utbilda yngre medborgare, utan också för att forma dem efter det samhälle och den kultur som finns runtomkring dem (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 413). Den fjärde och sista delen handlar om kulturskapande och kulturproduktion, vars huvudterm är fältbegreppet (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 416).

4.1.1. Fält och kapital

Fält innebär ”*ett nätverk eller en konfiguration av objektiva relationer mellan positioner, som bestäms utifrån deras placering i förhållande till de aktiva kapitalformerna på fältet*”. Kapital i sin tur definieras som en form av resurs. Den finns i tre huvudformer. Den första är ekonomiskt kapital, så som pengar. Den andra är kulturellt kapital, vilket kan innebära vilken bildning eller utbildning som en individ har. Den tredje är socialt kapital och innebär de resurser som en individ har utifrån den grupp som hen tillhör. Dessutom finns det en kapitalform som kallas för symboliskt kapital. Det är en överordnad form av kapital som de andra förvandlas till när de anses vara legitima inom ett visst fält. Symboliskt kapital är därmed prestige och anseende (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 425 – 426).

I det moderna samhället finns det en stor mängd olika fält. Varje fält har sina egna värderingar, normer, vad som anses vara åtråvärt och sin egna interna logik. Det innebär att någon från ett visst fält med ett visst anseende därifrån inte alltid har samma anseende i ett annat fält. Exempelvis inom det ekonomiska fältet är ekonomiskt kapital högt åtråvärt, medan inom det konstnärliga fältet har den kapitalformen en underordnad ställning och kan även verka som något negativt. Kommer det en mäklare med mycket pengar till det konstnärliga fältet finns det ingen prestige i hans bankbok. Istället kan det utgöra något negativt, även om detta hade stor betydelse för en positiv respons inom det ekonomiska fältet. Olika fält kan

komma i kontakt med varandra på olika sätt och det kan skapa problem, då saker och ting inte fungerar på samma sätt inom alla fält (Anderson & Kaspersen, 2003, s. 417).

Inom varje fält finns det specifika doxa. Det utgör de spelregler som finns inom ett fält. Det är doxa som utgör vad som anses vara rätt och fel inom fältet, men också vad som anses vara sunt förnuft. Doxa är vad som avgör vad som är normalt och onormalt inom ett fält. Dessa spelregler tenderar att neutralisera vissa beteenden och trots att de är osynliga betraktas de som självklara och fullständigt naturliga. Samtidigt utgör doxa en ständig kamp mellan de gamla och de nya medlemmarna av ett fält. Nykomlingar är mer mottagliga för förändringar, vilket de gamla sällan är. Därför pågår det en ständig kamp inom alla fält angående doxa och mellan det gamla och det nya (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 418).

Ett gemensamt drag för medlemmar av olika fält är vad som kallas för illusio. Det innebär att medlemmarna är så indragna i spelet som utgör fältet att de glömmer bort att det faktiskt är ett spel. Illusio är det som förklarar hur medlemmar av fältet kan vara djupt indragna i fältet och förtrollade av det. Illusio innebär det som gör att människor investerar i fältet och vill agera inom det. Detta är vad som ger fältet sitt värde. Även om det uppstår missnöje och kamp inom fältet anser medlemmarna att fältet är värt att lägga tid på och strida om. Den dagen illusio bryts kommer fältet att gå under (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 419).

4.1.2. Habitus

Habitus är ett annat av Bourdieus huvudbegrepp. Det innebär varaktigt och föränderligt system som individer uppfattas, bedöms och agerar i världen. Habitus utgör de generativa och övergripande principerna som förvandlar värderingar till en livsstil (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 425). Habitus blir därmed länken mellan den sociala strukturen omkring oss och den mentala strukturen inuti oss. Det blir genom habitus som vi finner vår identitet i ett socialt sammanhang och det som gör att vi finner en samhörighet med vissa människor. Människor med ett annat habitus och som ifrågasätter det habitus vi har vill vi ogärna agera tillsammans med, då det kan ge upphov till en känsla av obehag. Vi håller oss gärna borta ifrån obehagliga diskussioner med människor som tänker på ett helt annorlunda sätt från det vi själva gör. Ett vanligt exempel är att vi hellre diskuterar politik med någon som har samma åsikt, eftersom samtalet lätt kan bli obehagligt om vi inte har samma fundamentala idéer. Det är också genom habitus som vi förstår våra egna begränsningar. Genom det dialektala förhållandet mellan verkligheten vi lever i och våra förväntningar och ambitioner skapar habitus en realitetsuppfattning. Genom detta kan vi förstå oss själva. Habitus skapar därmed en harmoni mellan de faktiska möjligheter en individ har och de mål som individen har och som hen

betraktar som önskvärda. Det innebär att det fria valet påverkas av vilka möjligheter som varje individ har (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 410 – 411).

Tillit är ett begrepp som kommer återfinnas många gånger i denna studie. Utifrån Bourdieus teori utgör tillit en form av habitus som har en funktion som något som skapar förutsägbarhet, regelbundenhet och legitimerar en kollektiv ordning. Tillit utgör därför ett system för att integrera tidigare erfarenhet, uppfattningen om det nuvarande ögonblicket, uppskattningar och handlingar med varandra för att göra det möjligt att genomföra en komplicerad uppgift (Misztal, 1996, s. 98).

5.1.3. Bourdieus inflytande

Även om Pierre Bourdieu varit en väldigt inflyttningsrik sociolog har användningen av hans teori tagit lång tid för att användas för att förstå och förklara kriminalitet. Det är först på senare tiden som hans teorier har börjat användas. Då har fältbegreppet och tankarna om olika former av kapital blivit centrala (Shammas & Sandberg, 2016, ss. 195 – 196). Genom Bourdieus teoretiska ramverk kan vi få förståelse för sådant som tidigare missats eller förbisetts inom forskning om kriminalitet (Shammas & Sandberg, 2016, s. 209).

Utifrån teorin om fält har bland annat det kriminella fältet kommit i fokus. Det kriminella fältet har precis som alla andra fält en doxa med regler och illuso som håller medlemmarna förtrollade. Olika former av kapital har olika stor vikt och generera olika mängd respekt och anseende inom fältet. Denna typ av fält fungerar på liknande sätt som andra fält och kan därmed bli förståeligt genom samma teoretiska ramverk som andra fält. Samtidigt används inte fältbegreppet på alla typer av brott. Istället har det blivit mycket fokus på traditionell brottslighet och mindre på ekonomisk brottslighet och white-collar crime. Det fält som fokuserats mycket på är det som kallas för ”*the street field*” eller gatufältet. Inom detta fält finns traditionella brottslingar som begår brott ”på gatan”. Vad som anses vara rätt och fel kan ses som väldigt annorlunda från andra fält. Även kapitalet som är av vikt kan vara väldigt skiftande. Här kan det exempelvis ge prestige om en individ har suttit i fängelse (Shamma & Strandberg, 2016, ss. 200 – 202).

En avsevärd mängd forskning har bedrivits med Bourdieus teoretiska ramverk.

Genomgripande är att det används för att förklara och visa på någon form eller flera former av aktivitet. Däremot används sällan alla hans huvudbegrepp samtidigt. Istället väljs det mellan habitus, fält och kapital. På så sätt lämnas vissa intressanta aspekter ute från många studier och tidigare forskning. Habitus, fält och kapital är tätt slutna till varandra, men visar upp olika

delar av en aktivitet. Det gör att en kombination av alla tre kan ge en djupare förståelse (Swartz, 2008, ss. 45 – 46).

Kritik som riktats mot Pierre Bourdieu och hans teoretiska ramverk är bland annat att han fokuserar mycket på makt och reproduktion och inte lika mycket på motmakt och förändring. Kritiker menar att han tvingar in människan i ett statiskt, maktsocialt rum. Utifrån denna kritik har Bourdieus teori försvarats med att han visar på en del av verkligheten. Den andra delen om förändring och variation får vara någon annans uppgift att undersöka (Anderson & Kaspersen, 2003, s. 424).

4.2. Normer

Inom Bourdieus teorier dyker begreppet normer upp bland annat i förklaringar om fältet. Normer är en del av fältet och något som strukturerar medlemmarnas relation till varandra (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 417). Samtidigt förklarar Bourdieu sitt habitusbegrepp delvis i termer av normer. I detta fall är det hur aktörerna betraktar framtiden och bestämmer sina handlingar genom att ta hänsyn till de existerande normerna inom fältet som de tillhör, men normer förstärker även medlemmarnas habitus (Andersen & Kaspersen, 2003, ss. 410 – 415).

Analys av normer har också haft en stor betydelse för många rättsliga studier och det var inom den rättssociologiska miljöforskningen som normbegreppet fick sin grogrund. Normer fick en central roll inom just det rättssociologiska ämnet och Håkan Hydén bidrog till att dess utveckling med sin artikel ”Hållbar utveckling ur ett normvetenskapligt/rättssociologiskt perspektiv” från 1998. Artikeln utgör ett tidigt arbete inom att hitta det normvetenskapliga perspektivet (Baier & Svensson, 2009, ss. 14 – 15).

Inom rättssociologin har normteorin blivit ett sätt att förstå verkligheten. Det är genom normer som vi kan förstå företeelser som vi stöter på i samhället och på vilket sätt som beteenden förändras med tiden. Av denna anledning har kunskapen om normer och om deras påverkan blivit väsentlig för den rättssociologiska läran. Det som framför allt intresserar rättssociologin är samspelet mellan rättsregler, beslut och övriga samhällsstrukturer (Baier & Svensson, 2009, s. 17). Rättssociologin blir därmed ett ämne som står med ena foten inom juridiken och den andra inom samhällskunskapen. Det innebär att det krävs en förståelse av juridiken, samhället och samspelet däremellan (Baier & Svensson, 2009, s. 20).

Normer kan hjälpa oss att förstå förändringar som sker i samhället. Varje norm har en historia och ett ursprung. Genom ökad förståelse kring detta kan vi förstå förändringsprocessen som ständigt är i rörelse. Samtidigt har normer en operativ sida. Det är

den som gör normen giltig och verksam. Först när en norm efterlevs av tillräckligt många människor kan vi räkna med att den kommer att ha en effekt och det innebär också att den kommer att ha konsekvenser (Baier & Svensson, 2009, s. 29).

Något som är värt att poängtera är att normer inte är av naturen givna. Det finns inga ursprungliga normer som fanns innan människan. Det är genom mänskligt samspel som normer konstrueras och existerar (Baier & Svensson, 2009, ss. 44 – 45). Normer blir ett sätt att visa på vad som utgör ”normalt” beteende och för att reducera komplexiteten i samhället. Det kan ske genom exempelvis normen som säger att det inte är bra att äta sådant som är giftigt eller att vi ska följa trafikreglerna. I många sådana fall kan det handla om att om du inte följer normen riskerar du eller någon annan att dö (Baier & Svensson, 2009, s. 48).

Normer existerar på två olika nivåer. Den ena är böra-nivån och den står för det som bör vara. Det är den teoretiska delen, den som det är meningen att vi ska följa. Den andra nivån är vara och det innefattar praktiken. Det är här som vi agerar och denna nivå stämmer inte alltid överens med böra-nivån. Vi gör inte allt det vi bör göra. Samtidigt påverkar böra- och vara-nivåerna varandra och det existerar ett samspel mellan dem, där teorin påverkar praktiken och praktiken påverkar teorin (Baier & Svensson, 2009, ss. 52 – 54).

Det finns flera funktioner bakom normerna vi omringas av. De hade inte uppkommit om det inte funnits en funktion. En funktion är att de är till för att reducera komplexitet i samhället. Om det inte funnits någon förkunskap är risken för att vi skulle dö mycket hög. Normerna fyller en funktion i att de har arbetats fram utifrån kunskap om världen omkring oss. Genom normerna behöver vi inte uppfinna hjulet om och om igen. En annan funktion för normer är att de koordinerar handlande. Med många människor som bor inom en liten levnadsyta behövs olika sätt för att vi ska kunna existera i harmoni. Här fyller normerna en funktion i och med att de styr människor i en viss riktning för att undvika kollision. Dessutom distribuerar normerna makt i den mening att de som är med och skapar normerna sitter i en maktposition i jämförelse med de som bara följer normerna. Normerna har även en integrerande funktion. Det innebär att de hjälper människor att bli en del av en annan grupp med människor. Känner vi till normerna och följer dem kommer vi inte att sticka ut eller verka konstiga i ett visst sammanhang. Den sista funktionen som normer har är också den mest övergripande. Normer har som funktion att omvandla värden till handlingar (Baier & Svensson, 2009, ss. 176 – 183).

5. Offentlig statistik

I slutet av 1970-talet anmäldes ca. 5 000 – 6 000 brott inom ekonomisk brottslighet. På 1980-talet hade mängden dubblerats till ca. 12 000 varje år. Denna nivån av anmälda brott höll sig stabil fram till finanskrisen på 1990-talet. Många företag sattes då i konkurs, vilket ledde till att konkursförvaltningen upptäckte många ekobrott. 1995 anmäldes ungefär 16 000 brott inom ekonomisk brottslighet. Under 2000-talet är skattebrott den enda typen av ekonomisk brottslighet vars anmälningar gått nedåt. För andra brott, så som bokföringsbrott, ligger kurvan uppåt (Korsell, 2017, s. 339).

Antalet anmälda bokföringsbrott har stadigt ökat under 2000-talet. År 2000 inkom ca. 4 000 anmälningar. År 2007 hade det stigit till ca. 8 700 anmälningar (Källman, 2008, s. 316). År 2009 hade det ökat ännu mer till nästan 13 000 anmälningar (Ekobrottsmyndigheten, 2010, s. 26). Orsaken till ökningen av anmälningar betyder inte att fler bokföringsbrott skett, utan kan delvis förklaras genom att Brottsförebyggande rådet 2007 gjorde en förtydligande om räkningen av bokföringsbrott. Syftet var att anpassa det efter polisens och åklagarnas rapporter (Källman, 2008, s. 316).

Fördelningen för de anmälda ekonomiska brotten under 2015 var att 43 procent utgjorde skattebrott. En procent var av givande och tagande av mutor. Tre procent var av trolöshet mot huvudman. Tre procent utgjorde brott mot insiderlagen, aktiebolagslagen och lagen om näringsförbud. Fem procent var av förskingring och undandräkt. De slutliga 45 procent bestod av borgenärsbrott, vilket i stort sätt enbart består av bokföringsbrott (Korsell, 2017, s. 339).

Allt fler ärenden inkommer till Ekobrottsmyndigheten och varje år slås nya rekord för antal ärenden. Anledningen till ökningen under 2017 är att det inkommit många fall av försenad årsredovisning. 2017 avslutades även 178 ärenden som varit särskilt krävande med grov ekonomisk brottslighet. Bland dessa ärenden ingår flera i den utökade myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Ekobrottsmyndigheten har efterfrågats i högre grad sedan det uppdagats att företag allt mer används som brottsverktyg (Ekobrottsmyndigheten, 2018, s. 19).

2016 anmäldes ca. 205 000 bedrägeribrott. På tio år är det en tredubblad stigning. I den Nationella trygghetsundersökningen för 2016 var det över fyra procent av den svenska befolkningen som uppgav att de utsatta för bedrägeribrott. Det motsvarar ungefär 326 000 personer. Uppklaringsprocenten för bedrägeri under 2016 var sex procent. 12 377 personer var misstänkta för bedrägeribrott 2016 (Brottsförebyggande rådet, 2017).

Brott mot skattebrottslagen och bokföringslagen är de vanligaste typerna av ekonomisk brottslighet. Under 2016 anmäldes 15 827 skattebrott och 12 499 bokföringsbrott. Uppklaringsprocenten av dessa anmälningar var 21 procent för skattebrott och 41 procent för bokföringsbrott. 2016 misstänktes 4 041 personer för bokföringsbrott och 2 526 för skattebrott. Antal misstänkta för skattebrott har minskat från 2013 med en tredjedel. 2016 lagfördes 1 203 personer för bokföringsbrott och 349 personer för skattebrott (Brottsförebyggande rådet, 2017).

I november 2010 avskaffades revisionsplikten för mindre bolag och under två månader 2015 granskade Ekobrottsmyndigheten 325 anmälningar om ekonomisk brottslighet. Av dessa visade det sig att åtta av tio bolag som startat efter lagändringen valt bort revisor. Det visade sig också att ungefär hälften (45 procent) av de bolag som granskats använts som brottsverktyg (Ekobrottsmyndigheten, 2016b, s. 3).

6. Metod

Den metod som valts för arbetet är att genomföra en textanalys av domslut som hämtats från tingsrätter i Sverige. Valet av metod gjordes utifrån det faktum att domslut är lättillgängliga och det finns en stor mängd material att välja från. I dessa dokument finns utsagor från de som dömts för brott och deras förklaring till varför det begåtts. Det innebär att domsluten innehåller informationen som ger svar på frågeställningen i detta arbete.

6.1. Metod för inhämtning av empiri

För att samla in material till arbetet togs det kontakt med tingsrätter runt om i Sverige. Det finns totalt 48 tingsrätter utspridda från norr till söder (Sveriges domstolar, 2017). För att kunna få ett så generaliserbart material som möjligt valdes tre stycken från vitt skilda delar av landet. Den ena var Kalmar tingsrätt, den andra var Göteborgs tingsrätt och den tredje var Luleå tingsrätt. Städerna är både skilda från varandra geografiskt och med storlek/antal invånare. Genom att samla in materialet från dessa olika platser var förhoppningen att resultatet skulle kunna appliceras på större yta och inte vara bunden till en viss stad eller till en viss typ av miljö.

Fördelen med domslut är att de är allmänna handlingar. Det innebär att så länge det inte finns någon sekretess kan vem som helst kontakta en domstol och begära ut domslut. I den mån det är möjligt skickas det sedan i PDF-fil via mail. Skulle en fysisk kopia önskas kan det hämtas hos domstolen eller läsas på plats. I vissa fall tar domstolen ut en avgift vid beställning av domslut.

Kontakten med tingsrätterna gick fort och inom några dagar hade 70 domslut samlats in till arbetet. 35 domslut kom från Göteborgs tingsrätt, 26 kom från Kalmar tingsrätt och nio kom från Luleå tingsrätt. Domsluten från Kalmar skickades direkt, utan vidare frågor. På grund av att det fanns en väldigt stor mängd material från Göteborg tog det lite längre tid att få tillgång till det specifika materialet som krävdes för studien. Anledningen till att materialet från Luleå tingsrätt var begränsat berodde på att de hade en avgift när det handlade om fler än nio domslut. Därför valdes att bara begära ut just nio stycken. Beslutet fattades i ljuset av att mängden material alla redan var relativt stort.

Efter en första genomgång av samtliga domslut föll 16 stycken bort från arbetet. Anledningen till det var att dessa domslut inte innehöll tillräckligt med information för att kunna användas. För att kunna genomföra en textanalys behövs en viss mängd text och för att genomföra den här specifika textanalysen krävdes en speciell mängd material. I och med att inte alla domslut innehöll tillräckligt med text och därmed information lades 16 stycken åt sidan. Det resulterade i att empirin till arbetet omfattade 54 domslut.

6.2. Metod för analys

Den metod som valdes till arbetet var textanalys. Att ”analysera” något definieras generellt som att identifiera och undersöka olika delar av något. Det stämmer även överens med vad det innebär att göra en textanalys, men det finns ett flertal olika sorters textanalys. Exempelvis finns argumentationsanalys, narrativanalys och analys av metaforer, grammatik och ordval. Den specifika typ av textanalys som valdes till det här arbetet var innehållsanalys (Bergström & Boréus, 2012, ss. 24 – 25).

Innehållsanalys utgör en metod som lämpar sig vid analys av texter som på ett systematiskt och replikerbart sätt ämnar att kvantifiera textens innehåll utifrån i förväg bestämda kategorier (Bryman, 2011, s. 283). Den används för att jämföra i vilken utsträckning som olika element finns i en text utifrån den verklighet som texten producerats inom. Det finns två olika sätt att använda sig av metoden. Den ena är genom textens innebördsaspekt och den andra är genom dess interpersonella aspekt. Textens innebördsaspekt kan exempelvis innebära att räkna förekomsten av vissa typer av ord eller metaforer, medan textens interpersonella aspekt exempelvis innebär hur någon förmedlar ett budskap till någon annan (Bergström & Boréus, 2012, s. 24).

Det finns flera anledningar till varför en innehållsanalys ska användas. Ett syfte är att göra en jämförelse kring i vilken utsträckning något förekommer i verkligheten som det existerar i.

Innehållsanalysen kan också användas för att uppmärksamma ett speciellt eller flera speciella ämnen. Slutligen kan denna typ av textanalys användas i ett historiskt perspektiv för att undersöka hur något förändrats över tid (Bergström & Boréus, 2012, ss. 52 – 53).

För att kunna genomföra en innehållsanalys krävs det en tillfredsställande mängd material. Det är därför viktigt att i ett tidigt skede avgränsa sig. Det är rekommenderat att börja med en mindre mängd material som först analyseras för att se ifall det finns någon relevant information innan ett större arbete påbörjas. När materialet sedan är inhämtat behövs någon form av mall för vad det är meningen att innehållsanalysen ska leta efter. Ett vanligt verktyg för det är ett kodschema. I kodschemat står det vad det egentligen är som ska markeras och användas i texten. Det utgör den mall som ska följas för att arbetet inte ska springa iväg i fel riktning (Bergström & Boréus, 2012, ss. 54 – 55). Ett kodschema kan innehålla en varierande mängd teman. Valet görs vid varje enskilt arbete. Till kodschemat skapas också en kodningsmanual med instruktionerna som krävs för att genomföra kodningen.

Kodningsmanualen innehåller också de dimensioner som kodningen sker efter (Bryman, 2011, ss. 291 – 292). Nästa steg är att efter kodningen sammanställa och redovisa resultatet i ett lämpligt format. Här kan exempelvis diagram och tabeller användas. Efter det ska resultatet sättas in i ett sammanhang och tolkas. Resonemanget ska följa det ämne som arbetet intresseras av. Slutligen ska en möjlig generalisering motiveras (Bergström & Boréus, 2012, s. 89).

Denna typ av textanalys har kritiserats för att den bara skrapar på ytan och inte bryr sig om det underförstådda i texten. Innehållsanalysen kritiseras också för att den är låst till sitt ämne och därmed inte låter texten talar fritt (Bergström & Boréus, 2012, s. 80). För att väga upp för svagheter behövs det god kunskap kring materialet som används och även undersöka att studien verkligen passar sig för det material som används (Bergström & Boréus, 2012, s. 88).

För detta arbete var textanalysen till för att identifiera och undersöka domslut och se i vilken utsträckning vissa företeelser förekom i det omgivande samhället. Textens innebördsaspekt hamnade i fokus och analysen kom att innebära att undersöka människors utsagor i ett rättsligt sammanhang. Till arbetets hjälp fanns ett kodschema som förklarade vad som faktiskt skulle markeras i texten som analyserades. Kodschemat var utformat utifrån arbetets frågeställning. Avslutningsvis sammanställdes resultatet, redovisades och analyserades för att kunna svara på frågeställningen.

Allt material som var insamlat lästes igenom tre gånger. Den första gången skedde det för att lära känna texten och låta den berätta sitt budskap, utan att det fanns en färdig idé över vad som skulle analyseras. Efter det formades ett kodschema som användes för den andra genomläsningen. Genom att göra på det sättet skulle kritiken mot textanalysen undvikas. Under den andra läsningen skulle textanalysen genomföras. Den tredje och sista genomläsningen användes för att kontrollera det som hittats under den andra läsningen och för att sortera alla domslut.

Kodschemat som användes bestod av fyra teman. Dessa var den dömdes medvetenhet om bokföringsplikten, den dömdes inställning till åtalet, om den dömdes haft externa hjälp och den dömdes förklaring till anledningen till att bokföringsbrott uppstått. I kodningsmanualen gavs varje tema egna dimensioner. Inom tema 1 och 3 kunde svaret hamna inom kategorierna ja eller nej. Inom det andra temat kunde svaret vara i dimensionerna skyldig eller inte skyldig. Inom tema 4 fanns det flera möjliga svar och dessa skrevs in i dimensionerna tillit, personliga problem, för dyrt med extern hjälp, dålig verksamhet, vet ej, försvunnen räkenskapsinformation, bristande kunskap och tvist kring lagen.

7. Forskningsetik

Inom all form av forskning är det viktigt som forskare att hålla sig inom de etiska reglerna. Det innebär bland annat att forskaren måste respektera människorna som är med i studien. Som forskare måste du alltid hålla dig inom ramen för vad som är okej och acceptabelt.

I denna studie är objektet människor som finns med i allmänna handlingar. Det innebär att vem som helst har rätt till innehållet i materialet. Det innebär däremot inte att denna studie kommer att behandla de involverade individerna på något annat sätt än under anonymitet. Det kommer inte att finnas med några namn, personnummer, exakta platser eller sådan information som kommer att leda till att personen synliggörs. Det kommer inte heller att finnas med några exakta datum. Däremot kommer det ständigt att refereras till domsluten som används och längst bak i arbetet finns en lista med alla domslut.

8. Resultat och analys

Resultatet kommer att presenteras i diagram och tabeller för att tydliggöra de iakttagelser som studien gjort. Analysen som följer ger en genomgripande förståelse av dessa iakttagelser. Här kommer även några specifika fall beskrivas mer i detalj för en ökad förståelse. Dessa fall valdes slumpmässigt utifrån variablerna av orsaker och utifrån de tre domstolar som

domsluten är hämtade från. Resultatet och analysen är utformade efter det kodschema och kodningsmanual som presenterats ovan.

8.1. Resultat

Diagram 1 (tema 1)

Diagram 1 redovisar hur många av de dömda som i de 54 domsluten som studien omfattar uppgav att de var medvetna om bokföringsplikten. Det vill säga hur många som var medvetna om att en näringsverksamhet är skyldig att bedriva bokföring utifrån bokföringslagen.

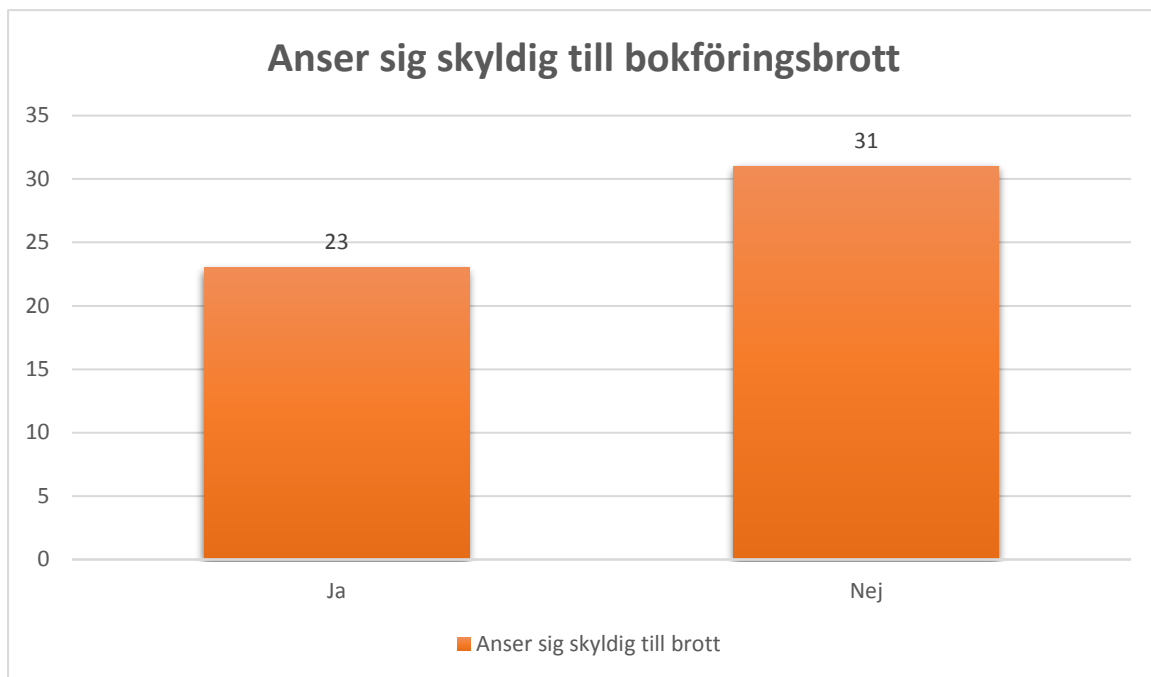

Diagram 2 (tema 2)

Diagram 2 redovisar hur många av de dömda som i de 54 domsluten som studien omfattar uppgav att de ansåg sig skyldiga till bokföringsbrott.

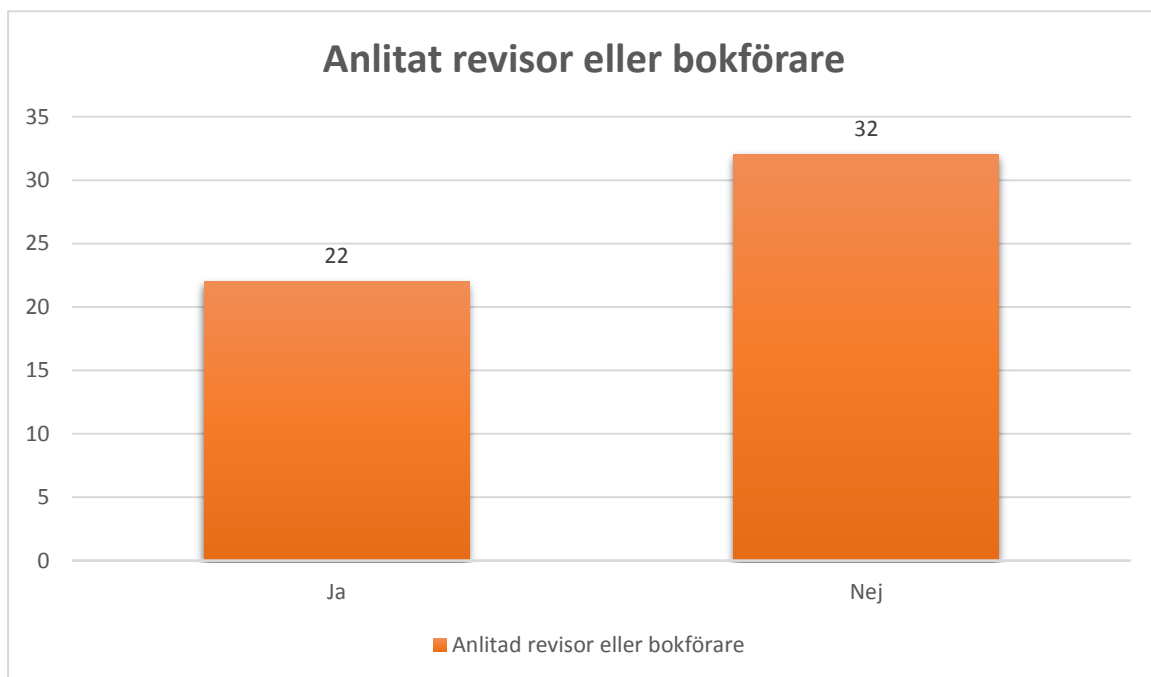

Diagram 3 (tema 3)

Diagram 3 redovisar hur många av de dömda som i de 54 domsluten som studien omfattar uppgav att de hade anlitat en revisor eller bokförare för att bedriva näringsverksamhetens bokföring.

Orsak till bokföringsbrott	Antal
Tillit (ex. revisor, anställd eller extra hjälp).	15
Personliga problem (ex. sjukdom eller familjeproblem).	12
För dyrt att ha revisor/ej kunnat betalat revisor i tid.	5
Verksamheten gick dåligt.	6
Försvunnet/förstört/saknad räkenskapsinformation.	3
Bristande kunskap om bokföring.	9
Tvist kring lagen om bokföring.	1
Vet ej varför bokföringen försumrats.	3

Tabell 1 (tema 4)

Tabell 1 redovisar det de dömda i de 54 domsluten som studien omfattar uppgav var anledningen till att bokföringsbrott begåtts.

8.2. Analys

Analysen som följer nedan är uppdelad i ett flertal rubriker. Dessa är utformade efter de teman som studien använt för att utforma den deskriptiva analysen. Den första rubriken är mer allmän och riktar sig främst till de två första teman, den andra rubriken fokuserar på det tredje och fjärde temat och de sista två rubrikerna är riktade mot två andra specifika delar av det fjärde temat. Denna utformning har valts för att tydligt visa upp de resultat som studien funnit.

I analysen kommer flera fält att synliggöras och dessa är sammansatta på olika vis. För att förtydliga dessa följer här en kort genomgång av de fält som utgör en del av analysen. Det första är bolagsfältet och utgör det fält som bolagsägaren tillhör. Det är ett fält som tillhör det större handelsfältet. Vidare används revisorfältet, vilket utgör det fält inom vilket revisorer agerar. Fältet tillhör det större ekonomifältet. Till detta fält hör även bokföringsfältet som utgör det fält som bokföringen existerar inom. Andra fält som är en del av ekonomifältet är bank- och finansfältet. De slutliga fälten som utgör centrala delar inom den tematiska analysen är de privata fälten med det personliga fältet och familjefältet, vilket utgör de fält som människor tillhör inom sitt privatliv.

8.2.1. Tema 1 & 2: Bokföringsbrott

En slående iakttagelse från denna studie är att medvetenheten om bokföringsplikten är väldigt hög. Bolagsägare tenderar att känna till den rättsliga normen som kräver av dem att genomföra bokföring inom bolaget (*se diagram 1*). Samtidigt är det mer än hälften som inte anser sig ha brutit mot lagen (*se diagram 2*). Varje åtalad ger sin förklaring till varför bokföringsbrottet har uppstått och på vilket sätt de kan ses vara ansvariga eller inte. Några exempel på anledningar till varför bokföringsbrottet uppstått är att det funnits tillit gentemot

en annan person och att denna skulle genomföra bokföringen, att det varit för dyrt att hyra in professionell hjälp eller att verksamheten som bolaget bedrev gick dåligt och att bokföringen därmed inte genomfördes eller inte prioriterades (*se tabell 1*).

I och med att alla förutom en av dem som är med i studien kände till bokföringsplikten kan det ses som att rättsnormen nått hela vägen fram till individerna som den är riktad till. Det kan sägas att den har nått böra-nivån av normer (Baier & Svensson, 2009, ss. 52 – 54). Det kan också ses som att medvetenheten om bokföringsplikten utgör en del av bolagsfältet, men det finns andra former av kapital som anses vara mer åtråvärda inom fältet som gör att även om det finns en allmän kunskap om bokföringen är det inte lika ofta som den finns på en mer detaljerad nivå. De 54 domslut som är en del av studien visar att rättsnormen inte nått hela vägen fram till vara-nivån (*se tabell 1*). Det är också tydligt med tanke på att 2016 lagfördes över 1 200 individer för bokföringsbrott (Brottsförebyggande rådet, 2017). Även om medvetenheten om lagen är stor uppstår många lagbrott. En orsak till det kan vara att bolagsfältet styrs av andra kapitalformer som anses vara viktigare än bokföringen. Teorin finns, men praktiken har inte följts i samma utsträckning. Det finns därmed en tydlig dissonans mellan rättsnormens böra- och vara-nivån (Baier & Svensson, 2009, ss. 52 – 54).

Den första förståelsen som krävs i den här analysen är att bolaget och bokföringen tillhör två olika fält. Varje fält har sina egna normer, värderingar och vad som anses vara fördelaktiga kapitalformer. Ett fälts interna logik behöver inte stämma överens med ett annat fälts interna logik (Anderson & Kaspersen, 2003, s. 417). Avskildheten mellan fälten kan utgöra orsaken till bokföringsbrott. Bolagsägare är i hög utsträckning medvetna om bokföringslagen, men det tillhör inte samma fält som det som de faktiskt agerar inom. Medan bolaget befinner sig inom handelsfältet finns bokföringen inom ekonomifältet. Det gör att två fält möter varandra och inte alltid med ett lagenligt resultat.

De tre vanligaste anledningarna till varför bokföringsbrott begås utifrån vad de åtalade uppgett i domsluten är att de har tillit till någon annan, att de har personliga problem som gör att bokföringsplikten åsidosätts eller att de har bristande kunskap angående hur korrekt bokföring genomförs, vad det faktiskt innebär att vara bokföringspliktig eller hur bokföringslagen faktiskt ser ut (*se tabell 1*).

8.2.2. Tema 3 och 4: Tillit

Ett specifikt fall av bokföringsbrott på grund av tillit till någon annan handlar om hur ett bolag hyrde in hjälp från en revisor för att sköta bokföringen och sammanställningen av

årsredovisningen. Bolagets ägare lämnade in räkenskapsinformation till revisorn och trodde att allt var i sin ordning. Först när bolaget blev kontaktade av Bolagsverket för att dess årsredovisning var försenad började ägarna ställa frågor till revisorn. Denna uttryckte att fel information skickats till bolaget från Bolagsverket och att denna skulle klara upp det. Senare drogs en avgift från bolagets konto på grund av den försenade årsredovisningen. Återigen uttryckte revisorn att något blivit fel och försäkrade att denna skulle se till att allt klarades upp. Ytterligare en tid senare blev bolaget likviderat och det var då som ägarna menar att de blev medvetna om att deras bokföring var i oordning (Göteborgs tingsrätt, B3339-16).

Enligt bolagets ägare var det revisorns fel att det begicks bokföringsbrott. De hade satt sin tillit till denna för att de själva inte hade tillräckligt med kunskap för att genomföra bokföringen på egen hand. De var medvetna om sina brister och hyrde därmed in hjälp. Sedan litade de på att allt skulle gå rätt till. De signerade dokument när det var dags, men gjorde inga kontroller för att se att allt faktiskt förlöpte på ett korrekt sätt. Istället hade de en blind tillit till revisorn som skulle vara experten på området. Ändå dömdes bolagets ägare för bokföringsbrott. Det beror på att den eller de individer som är officiella eller faktiska företrädare för en näringsverksamhet har det yttersta ansvaret för bokföringen. Att använd inhyrd hjälp resulterar inte i ett frångående av ansvar. Som företrädare är du bokföringspliktig och kommer att dömas för bokföringsbrott, även om du anser dig ge ifrån dig ansvaret till någon annan (Göteborgs tingsrätt, B3339-16).

Används fältbegreppet för att förstå ovan nämnda fall är det två fält som möter varandra (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 425). Det ena fältet är revisorfältet och det andra är bolagsfältet. Omkring revisorfältet finns en viss mystik eftersom det hanterar sådant som inte utgör allmän kunskap. Det är inte alla som är medvetna om hur korrekt räkenskap ser ut eller hur en korrekt bokföring genomförs. Det ska däremot en revisor kunna. Precis som att bank- och finansfältet är en komplex värld är även revisorfältet det (Engdahl, 2010, s. 23). Detta komplicerade fältet möter bolagsfältet i fallen av bokföringsbrott. Bolagsfältet är ett fält som gjorts enklare och mer lättillgängligt med flera regelförändringar som ska göra det lättare att starta och driva näringsverksamhet (Ekobrottsmyndigheten, 2010, s. 10). Förenklingarna för drivandet av bolag har däremot inte medfört en förenkling av bokföring eller årsredovisning. Därför kan ett alternativ vara att be om professionell hjälp av dem som utgör experterna inom bokföringsfältet, vilket 22 av de 54 som är med i studien faktiskt har gjort (*se diagram 3*). På så sätt möts bolagsfältet och revisorfältet.

Inom alla fält finns det olika doxa som gör att olika saker är viktigt. Doxa syftar till antaganden och vanliga övertygelser, attityder och synpunkter som tas för givet inom fältet. Det innebär också att olika fält kan ha helt olika doxa. Bolagsfältet har en doxa och revisorfältet har en annan och dessa är inte tvungna att stämma överens med varandra (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 418). Exempel på det är som fallet från Göteborgs tingsrätt (B3339-16) synliggör. Det finns en viss doxa inom bolagsfältet som menar att det går att lita på någon annan eller att bolagsägare kan vara tvungna att lita på någon annan, då kunskap eller resurser kan vara begränsade. Vid dessa tillfällen kan det vara fördelaktigt att hyra in professionell hjälp som kan driva bokföringen. Du behöver därmed inte själv kunna bokföra. Samtidigt finns inte samma doxa inom revisorfältet. Även om bolaget är väldigt viktigt för sina ägare är det inte lika viktigt för revisorn. De har ingen skyldighet att påminna bolagets ägare om datum eller regleringar eller hjälpa till på annat sätt än det de blir inhyrda för. Enligt revisorn i fallet från Göteborgs tingsrätt (B3339-16) anser denna att inget fel är gjort från dess sida. Å andra sidan spelar det ingen roll. Bolagets ägare har det yttersta ansvaret för bokföringen även om de hyr in hjälp. Detta faktum kan mycket väl ha bidragit till att revisorfältet utvecklats på ett specifikt sätt. De har trots allt inte det slutliga ansvaret. De kan ifrågasättas i sin profession, sin kompetens och dömas enligt revisorslagen, men de kan inte dömas för bokföringsbrott för ett bolag som de själva inte är företrädare för.

Tillit utgör dessutom en form av habitus som är viktig för att kunna genomföra komplicerade aktiviteter. Det är genom tillit som det skapas förutsägbarhet, regelbundenhet och legitimerar en kollektiv ordning. Det innebär att det behövs tillit i det komplicerade samhället som vi lever i. Tillit bygger på erfarenhet från tidigare händelser som förenas med den nuvarande situationen för att skapa ett fungerande samhälle (Misztal, 1996, s. 98). Det innebär att bolagsägaren behöver tillit till revisorn för att deras relation ska kunna fungera. Bolagsägaren ska däremot aldrig bli naiv i sin tro på att dess ansvar nu är fräntaget. Tyvärr är det lite det som tilliten gör. Den gör att bolagsägaren inte tror sig ha något ansvar eller att hen inte behöver bry sig längre. Det innebär att bolagsägaren är i ett visst behov av att ha kunskap om bokföringsfältet, trots att det inte helt stämmer överens med bolagsfältet som ägaren faktiskt tillhör. Även om tillit i vissa fall utgör en vital del skiljer den sig mellan olika fält. Tillit spelar olika stor roll i olika fält.

8.2.3. Tema 4: Bristande kunskap

I ett fall från Kalmar tingsrätt (B3242-17) var det en bolagsägare som åtalades och dömdes för bokföringsbrott på grund av hens bristande kunskap om bokföring. Bolagsägaren bedrev

näringsverksamhet och hen sparade all räkenskapsinformation som fanns inom bolaget. Ägaren sammanställde och betalade skatt utifrån denna räkenskapsinformation. Däremot genomförde ingen ordentlig bokföring. Anledningen till detta var att bolagsägaren inte trodde att det behövdes. Ägaren trodde att det räckte med att spara räkenskapsinformationen och betala in skatt. Det fanns ordning i hens dokument och räkenskapsinformation, men bokföringen saknades helt. Däribland uteblev både grundbok och huvudbok, något som bolag krävs att ha utifrån bokföringslagen.

Enligt bolagsägarens uppgifter och det som framkommit av utredningen fanns det ingen egentlig anledning till bokföringsbrottet. Det fanns inga alternativa motiv eller dold agenda. Orsaken till att brottet begåtts var enbart för att bolagsägaren inte hade kunskap kring hur en fullgod bokföring bedrevs. Ägaren kände till bokföringsplikten och visste att som ägare för näringsverksamhet var hen tvungen att genomföra bokföring. Problemet låg i att ägaren inte hade kunskap kring hur detta skulle ske på korrekt sätt. Därför döms hen till bokföringsbrott av normalgrad (Kalmar tingsrätt, B3242-17).

Precis som i fallet med tillit till revisorn påverkas fallet om bristande kunskap av att bokföringen befinner sig i ett annat fält än själva verksamheten. Kunskapen som finns inom bolagsfältet med dess doxa, normer och kapitalordning är inte detsamma som det som finns inom bokföringsfältet. Vi besitter inte all kunskap som finns inom alla fält. Det gör att det kan uppstå problem när två fält möter varandra. Kunskap har däremot blivit en kapitalform som är av intresse för allt fler områden. Det gäller även för bolagsfältet. Det är åtråvärt att ha kunskap från andra fält, vilket kan innebära att det finns kunskap om bokföringen och hur den genomförs på ett korrekt sätt trots att det är ett annat fält än bolagsfältet (Lightstone, 2006). Även om det enbart är bolagsägaren som arbetar inom bolaget är det av vikt, då det är hen som får utstå sanktionerna som följer vid bokföringsbrott. Kunskap blir därmed en fördelaktig kapitalform för bolagsfältet, men det utgör ingen självklarhet. Det blir tydligt genom att bristande kunskap är en av de vanligaste orsakerna till bokföringsbrott (*se tabell 1*). Problemet ligger i att det är två skilda fält och att kunskapsbryggan däremellan inte alltid är särskilt stabil. Även om kunskap om bokföringsfältet är ett fördelaktigt kapital är den inte ett tvång. Det innebär att det inte görs någon kvalifikationsundersökning innan någon bestämmer sig för att bedriva ett bolag. I slutändan är det upp till bolagsägaren själv.

Som fallet från Kalmar tingsrätt (B3242-17) synliggör utgör bristande kunskap en del av konsekvenserna när två fält möter varandra. Det finns samtidigt en tro på att allt faktiskt sker på korrekt sätt. Det är först när det kontrolleras av utomstående granskare som det synliggörs

att det finns en kunskapslucka. Det blir också en fråga om habitus. Genom habitus finner vi vår identitet i ett socialt sammanhang, men det är också habitus som lär oss om våra egna begränsningar (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 410 – 411). Här uppstår också problem av att det handlar om skilda fält. Identiteten för en bolagsägare är just en bolagsägare och det är vad hen har att förhålla sig till. Samtidigt agerar en bolagsägare i bokföringsfältet, vilket inte innefattar samma habitus som bolagsfältet genererar. Som fallet från Kalmar tingsrätt (B3242-17) visar kan det resultera i att förståelsen som habitus skapar kring personliga begränsningar inte fullföljer sin funktion i alla situationer.

Både bristande kunskap och tillit kan därmed finna sin förklaring i fältbegreppet. Olika fält som möter varandra kan leda till att brott begås. I dessa fall handlar det om två professionella fält. Det finns yrkesgrupper inom båda och de förhåller sig till varandra, men det finns också fält som inte tillhör professioner. Istället är det privata fält som alla människor tillhör när arbetsdagen är slut. Sådana fält kan vara det personliga fältet och familjefältet. Dessa fält samexisterar med de professionella och alla andra fält som innehåller någon form av aktivitet. Det innebär också att det finns ytterligare fält som varje individ påverkas av och behöver förhålla sig till. Dessutom är det fält som kan påverka i fall av bokföringsbrott.

8.2.4. Tema 4: Personliga problem

I ett fall från Luleå tingsrätt (B2391-15) bekräftade den åtalade att hen varit medveten om att hen bedrivit en näringsverksamhet och att hen därmed hade bokföringsplikt. Bolagsägaren medgav att hen gjort sig skyldig till bokföringsbrott. Förklaringen till varför detta skett uppgav bolagsägaren vara att hen först blev diagnostiserad med en svår sjukdom och att hen var i slutskedet av sjukdomen. Efter det gick bolagsägaren igenom en skilsmässa, vilket resulterade i att bolagsägaren fick vårdnaden om parets gemensamma barn. Sammantaget prioriterade bolagsägaren att klara av sitt privatliv istället för att genomföra en fullständig bokföring för det bolaget som hen var företrädare för.

Anledningen till denna typ av bokföringsbrott har inget med olika professionella fält som kolliderar. Istället handlar det om att privatlivet invaderar yrkeslivet, det privata fältet invaderar det yrkesmässiga fältet. I sådana fall handlar det oftast om en prioritering. Vad anser personen i fråga vara viktigast? Därtill finns det många människor som personen behöver förhålla sig till. Är du en medlem i en familj kommer de andra medlemmarna vilja påverka dig åt olika håll. Det påverkar individen och gör att hen måste förhålla sig på ett sätt som når ett mål som hen och andra kan var tillfreds med. Ibland innebär det att bokföringsbrott begås.

En annan skillnad mellan det nämnda fallet från Luleå tingsrätt (B2391-15) och fallen från Kalmar tingsrätt (B3242-17) och Göteborgs tingsrätt (B3339-16) är att fälten som möts är på många sätt väldigt olika. Trots att bolagsfältet och bokföringsfältet har sin egna doxa, sin förståelse och åtråvärda kapitalformer är båda professionella fält och det finns därmed många likheter. Det personliga fältet och familjefältet är styrda av helt andra tankar. Här finns känslor som ett åtråvärt kapital och normerna inom privatlivet skiljer sig mycket från de som finns inom yrkeslivet. Privatlivet är sällan lika reglerat och regelverket är sällan lika strängt. Det gör att möten mellan det privata fältet och det yrkesmässiga fältet tenderar att bli en kollision mellan känsla och förnuft. I de fall som är med i den här studien har samtliga valt känsla före förnuft och det har lett fram till bokföringsbrott (Göteborgs tingsrätt, B5750-17; B8898-17; Kalmar tingsrätt, B1396-17; B1617-17; B3087-16; B3432-15; B3573-15; B3794-14; B3871-15; B3919-12; Luleå tingsrätt, B981-16; B2391-15).

Det kan därmed ses som att när förnuft möter känsla är det oftast känsla som vinner. Det innebär att kapitalet för olika känslor väger tyngre än andra kapital och när de möts tenderar den ena att vinna oavsett vilket fält det tillhör. Illusio kallas det som förtrollar någon att spendera tid och energi i ett fält. För att ett fält ska kunna leva behövs det medlemmar som är villiga att kämpa för det och investera i det. Den dagen illusio bryts och medlemmar inte längre är intresserade av fältet kommer fältet att gå under (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 419). Känslor från det privata fältet kan vara något som bryter just illusio för det yrkesmässiga fältet. Det är något annat som känns viktigare och prioriteras före yrkesfältet. Personliga problem, så som sjukdomar och familjeproblem, blir något som får förtrollningen för bolagsfältet att brytas och bolagsägaren väljer bort fältet för att fokusera på det privata fältet istället. Fältet går inte under för detta. Så som många andra yrkesgrupper finns det många utövare. Däremot är det möjligt att bolagsägaren som inte längre är indragna av illusio aldrig kommer tillbaka till fältet igen. Det kan både vara ett aktivt val, men också en fråga om ett förbud. En bolagsägare som fälls för bokföringsbrott kan också dömas till näringsförbud, vilket innebär att individen inte får starta eller bedriva näringsverksamhet inom en viss tidsram (Göteborgs tingsrätt, B5750-17; Kalmar tingsrätt, B1617-17).

9. Avslutning

9.1. Slutsats

Frågeställningen för denna studie har varit att undersöka vilka sociala och normativa relationer som styr aktörers handlingar inom bolags- och bokföringsfältet.

Ett svar är att bokföring och bolagsverksamheten är två separata fält med sina specifika mekanismer och objektiva relationer som styr aktörers handlingar. Inom bolagsfältet spelar tillit en viktig roll. Det är vanligt med tillit till att någon annan ska genomföra bokföringen på ett korrekt sätt. Det är också vanligt med att bolagsägaren döms för bokföringsbrott på grund av bristande kunskap om bokföring och bokföringslagen. En tredje vanlig orsak utgör personliga problem och exempel på det är sjukdom, dödsfall och problem inom familjen (*se tabell 1*). Detta kan förstås genom teorin om olika fält. Bolaget och bokföringen tillhör två separata fält. Det gör att kunskap och intern logik från ett fält är behövligt i ett annat, men att länken däremellan inte är tillräckligt stark för att undvika att brott begås. Dessutom tillhör bolagsägaren flera fält i form av att både ha en yrkesroll och ett privatliv. Använder bolagsägaren inhyrd hjälp i form av en revisor är det ytterligare ett fält som har en inverkan på situationen. En bolagsägare kan agera inom flera separata fält samtidigt. Hen tillhör bolagsfältet, måste genomföra bokföring och därmed vara en del av bokföringsfältet, har eventuellt en inhyrd revisor som existerar inom revisorfältet, har ett privatliv och agerar inom både det personliga fältet och familjefältet. Med så många fält som påverkar varandra kan det skapa dissonans mellan dem. Uppstår det en brist någonstans kan det leda till bokföringsbrott.

Studien har visat att det finns en vida spridd förståelse av bokföringen i fråga om att nästan alla de åtalade i domsluten kände till att de var bokföringspliktiga (*se diagram 1*). Det betyder att lagstiftningen har nått fram till den tänkta mottagaren. Samtidigt är det inte alls lika många som anser att de har begått ett brott (*se diagram 2*). Ändå har de brutit mot lagen. 2016 var det över 1 200 individer som blev lagförda för bokföringsbrott (Brottsförebyggande rådet, 2017). Det innebär att även om kännedomen om lagen är spridd är den i detalj inte lika välkänd. Bolagsägare är inte alls lika säkra på hur lagen egentligen ser ut som de är på att den existerar. Anledningen till detta kan vara att bolagsägaren agerar inom flera fält, trots att hen specifikt tillhör bolagsfältet. Det resulterar i att en individ är i behov av kunskap och förståelse från flera fält som hen inte direkt tillhör.

9.2. Diskussion

Det ska tilläggas att de nämnda orsakerna till bokföringsbrott kan kombineras på olika sätt. De existerar inte i ett vakuum. De påverkas av varandra och är ofta en bidragande faktor av det ena eller andra. Exempelvis kan personliga problem leda till att verksamheten går dåligt som resulterar att det blir för dyrt att hyra in hjälp för att klara av bokföringen, vilket leder till bokföringsbrott. För denna studie har därför den ursprungliga orsaken valts. I exemplet som precis nämnts är det personliga problem som därmed valts. Hade det däremot varit att

verksamheten gick dåligt och resulterade i personliga problem, exempelvis depression, som gjorde att bokföringen blev åsidosatt valdes att verksamheten gick dåligt som orsak till bokföringsbrott. Någon annan som genomförde studien skulle ha kunnat göra ett annat avvägande och resultatet hade inte sett exakt likadant ut. På så sätt har forskaren en påverkan i alla typer av studie. Precis som att orsaker till bokföringsbrott inte existerar i ett vakuum gör inte forskaren det heller. Vi blir påverkade av våra erfarenheter, kunskaper och engagemang. Det färgar arbeten vi genomför. Det kan diskuteras om det någonsin går att vara helt objektiv eftersom vi är människor.

En intressant faktor som hittats i den här studien är den avgörande rollen som kunskap spelar i sammanhanget. Mycket av det som leder till bokföringsbrott är att människor inte har tillräckligt med kunskap om just bokföring. I vissa fall vet de inte ens att de inte vet. De tror sig ha all kunskap som behövs, men motsatsen visas när någon myndighet uppdagar problemen med bokföringen för bolaget. Handlar det då om en omfattande mängd pengar eller andra faktorer som visar på att det handlar om grovt bokföringsbrott kan det leda till flera års fängelsestraff. Därför utgör kunskap viktigt kapital i frågan om bokföring för bolagsfältet. Bolagsfältet tillhör det större handelsfältet medan bokföringsfältet tillhör ekonomifältet. Dessa fält resonerar i olika termer och följer olika logiker, vilket gör att det som utgör självklar kunskap inom det ena fältet inte är det inom det andra. Avskildheten mellan fälten kan i fallen med bokföring utgöra orsaken till att brott begås.

I studien har det bara använts en typ av text som sedan har analyserat med hjälp av en typ av textanalys. Det har lett fram till en typ av förståelse, men ifall en annan metod för insamling av empiri använts med en annan analysmetod hade en hade resultatet som synliggjorts sett annorlunda ut. I frågan om domslut måste det sättas in i ett sammanhang. Precis som många andra sociologer framhöll Pierre Bourdieu att det inte går att grundligt förstå något om det inte sätts in i sitt sammanhang. Han menade att en produkt bara kan förstås utifrån det fält som den producerats i (Andersen & Kaspersen, 2003, s. 420). Det innebär att domslut bara kan förstås utifrån den kontext de är producerade i. I slutändan innebär det att domslut ser ut på ett visst sätt eftersom de producerats i ett juridiskt sammanhang. De åtalades berättelser är korrigerad utifrån deras advokater. Om den åtalade berättat vad som hänt i ett annat sammanhang hade berättelsen kunnat se annorlunda ut. Dessutom måste det tas med i beaktning att någon alltid kan ljuga. Oavsett studier kan en individ alltid välja att berätta en sanning eller en lögn, en förskönad eller en nedvärderande bild av vad som verkligen hänt. För att kunna genomföra någon form av studie måste det finnas en viss tillit till att individer

håller sig till sanningen. Om vi använder oss av ett grundantagande av att alla ljuger går det inte att genomföra några studier för svaren på frågeställningen skulle inte ha någon relevans, men samtidigt kan vi inte vara så naiva att vi tror att alla verkligen är sanningsenliga.

Ekobrottsmyndighetens rapport (2016b, s. 3) om konsekvenserna av att revisorsplikten för mindre bolag avskaffades 2010 visar att det är många bolag som startar med syftet att bedriva brottslighet. I studien som genomförts av Ekobrottsmyndigheten var det 45 procent av bolagen som granskats som var menade att användas som brottsverktyg. Detta är också något som behövs betänkas. Utifrån domsluten går det inte att avgöra i vilken utsträckning som Ekobrottsmyndighetens iakttagelser kan finnas i denna studie. Däremot behövs det finnas en förståelse för att bokföringsbrottet faktiskt kan ha varit en del av planerade brottslighet.

Vidare kan även diskuteras valet av teoretiskt ramverk. Pierre Bourdieus samhällsteori valdes utifrån åsikten om att den utgör ett bra verktyg för att förstå olika verksamheter som möter varandra. Det ger en förklaring till mänskligt handlande och hur dissonans kan uppstå mellan olika delar. Det ger också en förklaring på hur en aktivitet kan påverka en annan och hur kunskap, värderingar, normer och prioriteringar skiljer sig från varandra och har olika påverkan på en individ. Fält, kapital, habitus, doxa och illusio ger en tydlig och genomgripande bild av hur bokföringsbrott kan förstås. En annan teori skulle kunna ge en annan förståelse.

9.3. Framtida studier

Framtida studie skulle kunna bedrivas utifrån de iakttagelser som framkommit i detta arbete. Det finns fortfarande luckor och intressanta aspekter som kan behöva bli synligt. För att åstadkomma det skulle det vara intressant med intervjuer med individer som dömts för bokföringsbrott. Sådan studie skulle kunna bidra med en djupare förståelse av människan bakom brottet. Dessutom skulle frågorna som ställs vara mer riktade mot ett forskningsområde istället för allmänt i ett domslut. På detta sätt skulle de dömdas egna berättelse få befinnas i centrum. De skulle inte begränsas till den rättsliga begreppsapparaten eller den interna logik som finns inom det juridiska fältet. En annan intressant aspekt hade varit att mäta allmänhetens åsikt angående bokföringsbrott. Genom en surveyundersökning skulle en bild av allmänhetens förståelse för bokföringsbrott och kunskap om bokföringslagen (1999:1078) kunna målas upp. Slutligen hade det även varit intressant med en studie där bokföringslagen (1999:1078) själv stod i centrum och göra en granskning av den, då denna studie tydliggjort att lagen bara delvis nått fram till den tänkta målgruppen.

Bokföringsbrott utgör inte en ovanlig brottskategori. Det är inte heller en brottskategori som sjunker genom åren. Istället befinner den sig på en konstant uppåtstigande kurva (Ekobrottsmyndigheten, 2010, s. 26). Det innebär att kunskap och förståelse om denna typ av brott är viktig för att kunna vända trenden. 2016 lagfördes över 1 200 individer för bokföringsbrott och denna brottskategori är en av de vanligaste när det kommer till ekonomisk brottslighet (Brottsförebyggande rådet, 2017). Dessutom flaggar Ekobrottsmyndigheten för att bolag används för att bedriva annan brottslighet och som brottsverktyg inom organiserad brottslighet (Ekobrottsmyndigheten, 2016b, s. 3). Allt detta tyder på att studier inom bokföringsbrott kommer att bli allt viktigare och kunskap om området kommer att bli allt mer väsentlig.

10. Referenser

10.1. Tryckt litteratur

Andersen, H. & Kaspersen, L.B. (red.) (2003). *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Baier, M. & Svensson, M. (2009). *Om normer*. Malmö: Liber AB.

Benson, M. L. & Simpson, S. S. (2015). *Understanding White-Collar Crime*. New York: Routledge.

Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. uppl., Stockholm: Liber AB.

Engdahl, O. (2010). *Bortom girighet. Ekonomisk brottslighet i bank- och finansbranschen*. Umeå: Boréa Bokförlag.

Misztal, B.A. (1996). *Trust in Modern Societies. The Search for the Bases of Social Order*. Cambridge: Polity Press.

Westermarck, C. (2012). *Bokföringslagen, revisionslagen och revisorslagen*. 3. uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

10.2. Internetkällor

Brottsförebyggande rådet (2017). *Bedrägeribrott och ekobrott*. <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistik-utifran-brottstyper/bedragerier-och-ekobrott.html> [2018-04-05]

Ekobrottsmyndigheten (2016a). *Bokföringsbrott*. <https://www.ekobrottsmyndigheten.se/lag-och-ratt/brottsrubriceringar/bokforingsbrott/> [2018-04-05]

Sveriges domstolar (2017). *Tingsrätt*. <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Tingsratt/> [2018-05-31]

10.3. Rapporter, årsredovisningar m.m.

Croall, H. (2004). *Lurad och förgiftad – att avslöja utsatthet för ekobrott* (Brottsförebyggande rådets rapportserie 2004: 1). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800013863/1371914728408/2004_1_lurad_och_forgiftad.pdf

Ekobrottsmyndigheten (2010). *Rapport om den ekonomiska brottsligheten*. Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/Documents/Rapporter/Ekor%C3%A5det/Rapport%20om%20den%20ekonomiska%20brottsligheten2010.pdf>

Ekobrottsmyndigheten (2016b). *Effekter på den ekonomiska brottsligheten efter avskaffandet av revisorsplikten för mindre aktiebolag* (rapport). Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/Documents/Rapporter/PM%202016-06-01%20rapport%20-%20slutversion.pdf>

Ekobrottsmyndigheten (2018). *Årsredovisning 2017*. Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.

<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/Documents/%c3%85rsredovisningar/%c3%85rsredovisning%202017-webbanpassad.pdf>

Korsell, L. (2017). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015* (Brottsförebyggande rådets rapportserie 2017: 5). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

https://www.bra.se/download/18.4a33c027159a89523b1ae6a8/1494921154159/2017_5_Brottsutvecklingen_i_Sverige_fram_till_ar_2015.pdf

Källman, L. (2008). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007* (Brottsförebyggande rådets rapportserie 2008: 23). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180006972/1371914723796/2008_23_brrottsutvecklingen.pdf

10.4. Lagstiftning

Bokföringslagen 1999:1078. Stockholm: Justitiedepartementet.

Brottsbalken 1962:700. Stockholm: Justitiedepartementet.

Revisionslagen 1999:1079. Stockholm: Justitiedepartementet.

Revisorslagen 2001:883. Stockholm: Justitiedepartementet.

10.5. Akademiska artiklar

Alalehto, T. (2003). Economic crime: Does personality matter? *INTERNATIONAL JOURNAL OF OFFENDER THERAPY AND COMPARATIVE CRIMINOLOGY* 47, 335–355.

Alalehto, T. (2010). The wealthy white-collar criminals: corporations as offenders, *Journal of Financial Crime* 17, 308 – 320. <https://doi.org/10.1108/13590791011056273>

Alalehto, T. (2011). The Rate of White Collar Crime: The Hot Spot of White Collar Crime in Sweden During the 2000 Decade. *Journal of Current Issues in Crime, Law & Law Enforcement* 4, 459–468.

Alalehto, T. (2015). White Collar Criminals: the State of Knowledge. *The Open Criminology Journal* 8, 28 – 35. <https://doi.org/10.2174/1874917801508010028>

- Alalehto, T. & Larsson, D. (2012). Vem är den ekonomiske brottslingen? En jämförelse mellan länder och brottstyper. *Sociologisk Forskning - Journal of the Swedish Sociological Association* 49, 25–44.
- Arnulf, J.K. & Gottschalk, P. (2013). Heroic Leaders as White-Collar Criminals: An Empirical Study. *Journal of Investigative Psychology & Offender Profiling* 10, 96–113. <https://doi.org/10.1002/jip.1370>
- Benson, M.L. & Gottschalk, P. (2015). Gender and white-collar crime in Norway: An empirical study of media reports. *International Journal of Law, Crime and Justice* 43, 535–552. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2015.01.001>
- Braithwaite, J. (1985). White Collar Crime. *Annual Review of Sociology* 11, 1 – 25. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.11.080185.000245>
- Bolin, A. & Heatherly, L. (2001). Predictors of Employee Deviance: The Relationship between Bad Attitudes and Bad Behavior. *Journal of Business and Psychology* 15, 405 – 418.
- Dellaportas, S. (2013). Conversations with inmate accountants: Motivation, opportunity and the fraud triangle. *Accounting Forum* 37, 29–39. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2012.09.003>
- Engdahl, O. (2015). White-collar crime and first-time adult-onset offending: Explorations in the concept of negative life events as turning points. *International Journal of Law, Crime and Justice* 43, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2014.06.001>
- Engdahl, O. & Larsson, B. (2016). Duties to Distrust: The Decentring of Economic and White-Collar Crime Policing in Sweden. *British Journal of Criminology* 56, 515–536. <https://doi.org/10.1093/bjc/azv070>
- Frederiksen, M. (2014). Relational trust: Outline of a Bourdieusian theory of interpersonal trust. *Journal of Trust Research* 4, 167–192. <https://doi.org/10.1080/21515581.2014.966829>
- Goossen, M., Johansson Sevä, I. & Larsson, D. (2016). Basic human values and white-collar crime: Findings from Europe. *European Journal of Criminology* 13, 434–452. <https://doi.org/10.1177/1477370816633260>
- Grabosky, N., Braithwaite, J.B. & Wilson, P.R. (1987). The Myth of Community Tolerance Toward White-Collar Crime. *Australian & New Zealand Journal of Criminology* (Australian Academic Press) 20, 33–44.

- Hagan, J. & Parker, P. (1985). White-Collar Crime and Punishment: The Class Structure and Legal Sanctioning of Securities Violations. *American Sociological Review* 50, 302 – 316.
- Kendler, K.S., Maes, H.H., Lonn, S.L., Morris, N.A., Sundquist, J., Sundquist, K. & Lichtenstein, P. (2015). A Swedish national twin study of criminal behavior and its violent, white-collar and property subtypes. *PSYCHOLOGICAL MEDICINE* 45, 2253–2262.
- Lightstone, K. (2006). Critical Accounting and Contemporary Theory, Comptabilité et la théorie critique contemporaine. *Science Association of Canada* 27, 1 – 26.
- Marks, J.T. (2012). A Matter of Ethics: Understanding the Mind of a White-Collar Criminal. *Financial Executive* 28, 31–34.
- Rezaee, Z. (2004). Restoring public trust in the accounting profession by developing anti-fraud education, programs, and auditing. *Managerial Auditing Journal* 19, 134–148.
<https://doi.org/10.1108/02686900410509857>
- Riahi-Belkhoui, A. & Picur, R.D. (2000). Understanding fraud in the accounting environment. *Managerial Finance* 26, 33–41. <https://doi.org/10.1108/03074350010766972>
- Shammas, V.L. & Sandberg, S. (2016). Habitus, capital, and conflict: Bringing Bourdieusian field theory to criminology. *Criminology & Criminal Justice: An International Journal* 16, 195–213. <https://doi.org/10.1177/1748895815603774>
- Spence, C. & Carter, C. (2014). An exploration of the professional habitus in the Big 4 accounting firms. *Work, Employment & Society* 28, 946 – 962.
- Sutherland, E.H. (1940). White-Collar Criminality. *American Sociological Review* 5, 1–12.
- Swartz, D.L. (2008). Bringing Bourdieu's Master Concepts into Organizational Analysis. *Theory and Society* 37, 45 – 52. <https://doi.org/10.1007/s11186-007-9053-x>
- Vaughan, D. (1982). Toward Understanding Unlawful Organizational Behavior. *Michigan Law Review* 80, 1377 – 1402. <https://doi.org/10.2307/1288553>
- Wheeler, S. & Lewis Rothman, M. (1982). The Organization as Weapon in White-Collar Crime. *Michigan Law Review* 80, 1403 – 1426. <https://doi.org/10.2307/1288554>
- Wolfe, D.T. & Hermanson, D.R. (2004). The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud. *CPA Journal* 74, 38–42.

10.5. Research papers

Cooper, D.J., Dacin, T. & Palmer, D. (2013). Fraud in accounting, organizations and society: Extending the boundaries of research. *Accounting, Organizations and Society* 38, 440–457.

<https://doi.org/10.1016/j.aos.2013.11.001>

10.6. Domslut

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B657-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B1124-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B1155-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B3122-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B3165-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B3339-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B4543-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B4835-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B4957-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B5750-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B6429-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B7241-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B7446-15.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B8045-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B8053-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B8461-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B8688-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B8898-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B9657-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10084-15.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10235-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10247-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10313-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10638-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10762-16.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10822-17.

Göteborgs tingsrätt. Målsnummer B10932-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B525-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B558-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B567-16.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B1396-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B1617-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B1713-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2182-10.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2432-13.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2468-14.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2660-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2704-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B2797-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3087-16.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3242-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3432-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3549-17.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3573-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3794-14.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3872-15.

Kalmar tingsrätt. Målnummer B3919-12.

Luleås tingsrätt. Målnummer B981-16.

Luleås tingsrätt. Målnummer B1394-17.

Luleås tingsrätt. Målnummer B1405-17.

Luleås tingsrätt. Målnummer B1406-17.

Luleås tingsrätt. Målnummer B2354-16.

Luleås tingsrätt. Målnummer B2391-15.

Luleås tingsrätt. Målnummer B2583-16.